

בעהשית

שבע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת וארא תשפ"ג

גליון ב' אלפים נ"א

שנה ל"ט • גליון י"ד

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שבע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' רבי עקיבא 8 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת וארא תש"מ

- בשמו של משה רבינו נרמז שהוא יהיה הגואל האחרון המושה ומוציא את ישראל מהמים הדיונים של הגלות, וגאולת מצרים היתה הכנה לגאולה העתידה.
- משה רבינו עומד בכל שנות הגלות בשמים ממעל ומבקש רחמים לבוא ולגאול את ישראל.
- לפני ביאת המשיח בהכרח שיתגברו הצרות וחבלי משיח, ולכן היו צדיקים שלא רצו לחיות בדור האחרון כי ידעו שלבם לא יוכל לסבול את צרותיהם של ישראל.
- הצרות שהכבידו בסוף גלות מצרים היו רמוז שכן יהיה גם בסוף הגלות האחרון.
- כאשר כוחות הטומאה יחפצו לעבור את הגבול שקבע להם הקב"ה וירצו לאבד את העולם, אזי הקב"ה יעצור בעדם ותהיה הגאולה.
- ביאור הענין שאמר הקב"ה לעולמו די שהארץ ביקשה להתפשט יותר, כי כל מקום המרוחק מארץ ישראל הוא יותר מגושם, ואמר הקב"ה די שלא יהיו בעולם מקומות מגושמים כל כך.
- בתחילת הגלות גלו ישראל רק למקומות הקרובים לארץ ישראל, וכיון שנפלו במדריגה גלו לארצות הרחוקות והמגושמות יותר, וגם השעות שם רחוקים מזמני ארץ ישראל.
- כאשר אנו רואים בדור האחרון את גודל התגברות הטומאה והרשעים, הרי זה לנו סימן כי קרובה ישועתנו לבוא אחרי שכוחות הטומאה הגיעו עד לקצה הגבול האחרון שלהם.
- הקב"ה קבע את סדר העולם, בסוד הגלוי רק לו לבדו, שתמיד יהיו בעולם רשעים, עד שיהיה עולם התיקון, והוא ית"ש מחיה ומקיים אותם, ואין זה מאחריותו להתעסק עמם ולתקנם.
- אין לנו להתעסק בתיקון הפושעים, אשר דרך זה לא שערום אבותינו מעולם, ועלינו מוטל רק לתקן אותנו ואת בנינו ולגדל הבנים לתורה ויראת שמים, ולחזק יראי ה' איש את רעהו.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

על ידי אחדות ואהבת ישראל נמתק מהם מדת הדין

- מהש"ך עה"ת, דהתיבות אני ה' בגימטריא פ"ז, מספר אחד יותר ממנין של אלקים שהוא פ"ו, ובוה עוררו מדת הרחמים.
- מהחיד"א בשמחת הרגל, שהיו צריכים להיות במצרים ת"ל שנה כמנין ה' פעמים אלקים, אבל לבסוף נמתקו ד' פעמים אלקים כמנין שמ"ד, והגאולה היתה על ידי משה דווקא שבגימטריא שמ"ה.
- מספה"ק ישמח משה, שעל ידי צדקה וחסד ממתיקים הדינים משם אלקים, והמייילדות הטיבו והמתיקו שם אלקים על ידי שנתנו מים ומזון.
- המילואים של אלקים בגימטריא חסד א-ל כל היום, כי רק על ידי צדקה וחסד מהפכים דין לרחמים.
- מספה"ק ייטב לב, דעל ידי מדת האחדות מעוררים המתקת שם אלקים בשם הוי'.
- העדר החסד וריבוי פירוד הלבבות גרמו לגלות מצרים, כפי שאמר משה רבינו אכן נודע הדבר כשראה שני עברים נצים, וצעק על הרשע שבמעשיו גורם לקושי הצרות.
- כשהקשה משה למה הרעתה מסר בכך את נפשו ואת נשמתו עבור כלל ישראל, ובוה עורר את המתקת הדינים.
- תשובה בימות השובב"ם באהבה ואחוזה בין ישראל.

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת וארא תש"מ

משה רבינו בדבר זה שהוא מעיקרי האמונה, וכלום לא ידע משה בכיורו שהקב"ה הוא האומר ועושה המדבר ומקיים שכל דבריו אמת וצדק.

גם צריך לבאר המשך הכתוב, וארא אל אברהם וגו' בא-ל-שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם, מה שייכות יש לענין זה לפרשה זו. וברש"י כתב, וז"ל, בא-ל-שד-י, הכמחתיים הכמחות, ובכולן אמרתי להם אני א-ל-שד-י. ושמי ה' לא נודעתי להם, לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא ניכרתי להם במדת אמיתות שלי שעליה נקרא שמו ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הכמחתיים ולא קיימתי, ע"כ. וצריך ביאור רחב להבין החילוק שבין שני השמות, מה הענין שהקב"ה מקיים דבריו וניכר במדת אמיתות שלו רק בשם הוי"ה, ומדוע לא יקיים דבריו גם בשם הקדוש שד-י, שבו רמוז הענין שהקב"ה אמר לעולמו די (חגיגה יב, א), ואשר יש די באלקותו לכל העולם (ב"ר מו, ג; וראה רש"י בראשית ז, א), ואף שהם דברים העומדים ברומו של העולם אשר אין לנו בהם כל השגה, אך אין דברינו אלא על דרך הפשט.

*

נראה לבאר זאת בכמה אופנים וזה יצא ראשונה, בהקדם מה שכתב כאן

בתורה"ק (שמות ו, ב-ג) וידבר אלקים אל משה ואני אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל-שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם.

פירש רש"י, וידבר אלקים אל משה, דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה, כב) למה הרעותה לעם הזה. ויאמר אליו אני ה', נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אמור אצל עונש, כגון (ויקרא יט, יב) וחללת את שם אלקיך אני ה', וכשהוא אמור אצל קיום מצוות, כגון (ויקרא כב, לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר, ע"כ.

בפשטות נראה שכוונת רש"י ליישב לשון הכתוב, שמשמע שהפסוק הראשון הוא דיבור בפני עצמו שאמר לו הקב"ה למשה אני ה', ועל כך מבאר רש"י שבדיבור זה בא הקב"ה להודיע שהוא נאמן לשלם שכר טוב וכו'. ברם צריך ביאור, איזה צורך יש להודיע כאן למשה רבינו שהוא ה' נאמן לשלם שכר ועונש, וכי ח"ו היה איזה ספק בלב

ענין זה שאדם החפץ לדעת מה חובת תיקונו בעולמו ועבור איזה שליחות ירדה נשמתו לעולם, יכול לבדוק ולראות זאת בשמו (וראה עוד בשיעור חומש ורש"י פרשת שמות תש"י, גליון תתקס"ד; שפע חיים רעוא דרעיון, פרשת שמיני, מאמר יג, אות ה), וכעת רבתה הנאתי בראותי את דברי הכלי יקר הללו, אשר מפורש בדבריו שהיה משה רבינו צריך לבדוק בשמו ולדעת שנרמו בו שהוא הגואל והמושה את ישראל מהמים הוידונים.

*

על אלה הדברים נראה להוסיף עוד, שהשם משה, שכאמור משמעותו שהוא המושה והמוציא את ישראל מהמים הוידונים, אין המכוון רק על כך שמוציא את בני ישראל מגלות מצרים, אלא יש כאן רמז עד סוף כל הדורות גם על הגלות הזה שאנו נמצאים בו, שמושה רבינו הוא יהיה הגואל והמוציא את ישראל מגלות, כמו שכתוב בתרגום ירושלמי (שמות יב, מב) שכאשר יבוא קץ הגאולה האחרונה 'משה יפוק מן גו מדברא ומלכא משיחא מן גו רומא', ועל זה מורה שמו משה שהוא עתיד להיות המושה והמוציא את ישראל מהמים הוידונים לעתיד לבוא בגאולה העתידה.

ויש להוסיף נופך בזה, על פי מה שכתב זק"ק זי"ע בבני יששכר במאמרי חודש כסלו (מאמר ב, סימן כה) שגלות מצרים היתה השורש של כל הארבע גליות אשר הכבדו עול על בני ישראל, עד לגלות האחרונה, הגרועה והארוכה שבכולם, גלות אדום, אשר זה לנו יותר מאלף ותשע מאות שנה שיושבים בה, ורעות שבעה נפשנו מכמה וכמה הריגות

בכלי יקר, שאמרו רבותינו ז"ל (ראה פסיקתא זוטרותא שמות ב, י) על הכתוב (שם) ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו, שאם היה נקרא שמו רק על שם שהוא נמשה מן המים היה צריך להיקרא משוי, אלא שנקרא שמו משה על שם שהוא עצמו הוא המוציא והמושה את ישראל ממצרים, ותקרא שמו משה כי מן המים משיתיהו, דהיינו מהגלות שהיא נמשלת למים הוידונים, על דרך הכתוב (תהלים קכד, ה) אזי עבר על נפשנו המים הוידונים. הכוונה בדברי קדשו, כי הנה כבר עמדו המפרשים (ראה שמות רבה א, כו; ויקרא רבה א, ג) איך יתכן שמושה איש האלקים נקרא לדורות בשם שנתנה לו אשה מצרית, אך הביאור הוא שמשמים חננו את בת פרעה דעת ורוח הקודש לקראו לו בשם זה, אשר בו נרמו בו שהוא עצמו הוא המושה והמוציא את ישראל ממצרים.

וממשיך הכלי יקר, שאם כן, אם היה משה מתבונן ובודק בשמו למה נקרא משה ולא משוי, היה נודע לו שבאמת על ידו יגאלו ישראל ממצרים, ולא היה קורא תגר לאמר למה זה שלחנני. וזהו שאמר הכתוב, וידבר אלקים, אשר וידבר הוא לשון קשה, וגם אלקים הוא שם של מידת הדין, דהיינו שדיבר קשות אל משה על כך שהוא התרעם לאמר למה זה שלחנני, שהרי אל משה, כלומר, שהוא ראוי ליתן את הדין על כך שלא בדק בשמו להבין מתוכו שהוא יהיה המושה והמושך את ישראל מהגלות, עכ"ל.

וכבר דיברתי באריכות בשיעור חומש ורש"י בשבוע העעל"מ, אודות

הם גומרים בלבם בהחלטה גמורה שכאשר יעלו ויבואו לעולם העליון ימאנו ללכת למקום מנוחתם בנן ערן עד שירעישו עולמות ויפעלו את ביאת המשיח, אך למעשה כאשר נשמתם עולה לעולם העליון והם מתחילים להרעיש ולזעזע את כל העולמות להביא לימות המשיח, מערימים עליהם ומטעים אותם כשאומרים להם שאכן הולכים כבר להביא את משיח, אלא שבינתיים לפי שעה יעלו נא לראות את הטוב הצפון להם במקומם בנן ערן, וכאשר הם עולים שמה אזי מרוב תענוג העליון שוכחים הם לגמרי מכל אשר נעשה בעולם השפל, ומפסיקים לעורר על הגאולה. אבל אני לא אתן שיטעו וירמו אותי בכל מיני תחבולות שונות, כי די לי בכך שהמעט אותי בעולם הזה שתמיד חשבתי שהנה משיח בא, וכשאגיע לעולם העליון אפילו אם יבטיחו לי הרים וגבעות לא אנוח ולא אישקוט עד שאפעל את גאולתן של ישראל.

על כך אמרו צדיקים, שאכן כאשר עלתה נשמתו של הישמח משה לעולם העליון תבע במפגיע שלא ידברו עמו על שום ענין אחר, כי הוא בא לכאן רק להביא את המשיח שהוא חייב כבר לבוא, ואמרו לו בשמים שאכן צדקו דבריך והתקבלה בקשתך והגנו עומדים להביא את המשיח, אבל בכל זאת כיון שכבר באת לכאן הבה ונכבד אותך לדרוש איזה דבר חידוש בתורה, וכשתסיים לומר את הדרשה מיד יבוא המשיח. ויהי כאשר התחיל הישמח משה לדרוש בדברי תורה, דרוש דרש משה באריכות, ועד היום הזה עדיין לא סיים דרשתו ועודנו עומד שם באמצע

וגזירות קשות ואכזריות, ירחם ה' ויגאלנו מהרה כי כבר כשל כח הסבל. לפי דרכו נראה להוסיף, שעיקר שליחותו של משה היא להוציא את ישראל מהמים הזידונים לעתיד לבוא בקץ גלות אדום, וכל מה שהוציא את ישראל ממצרים היתה רק הכנה אשר ממנה ימשך הכח לגאול את ישראל בגאולה העתידה, כי גלות מצרים היתה השורש של כל הגליות, ועל דרך שהאריך הרמב"ן בכמה מקומות (בראשית יב, ו; ועוד) שמעשה אבות סימן לבנים.

*

באלה הדברים נראה לפרש הכתובים בפרשת ואתחנן (דברים ג, כג-כו) ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר וגו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון וגו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה. ופירש שם רש"י, רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך, ע"כ. וצריך ביאור, וכי בגלל שרב טוב צפון ושמור לו לעולם הבא שוב אין לו לבקש גם להיכנס לארץ ישראל, אתמהה. עוד הקשו המפרשים (עין אברבנאל שם; בית אלקים להמב"ט, שער התפילה פרק טו, ועוד) שהרי משה רבינו הפציר והעתיר בכל כך הרבה תפילות להיכנס לארץ, וכי אפשר לומר שח"ו כל התפילות הללו שבו ריקם ולא התקבלו.

אכן יבואר, על דרך המסופר על זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע, שקודם הסתלקותו מן העולם ענה ואמר: הנה כל הצדיקים לפני הסתלקותם מן העולם

רב לך, וכפירוש רש"י, רב טוב צפון לך, דהיינו שתחילה עליך לעלות לזמן קצר לשמי מרום רק לראות את רב טוב הצפון ושמוד לך, אבל באמת אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כלומר, אין אתה זקוק כלל להוסיף ולהפציר עוד בתפילה, כי כבר שמעתי את תפילתך וראיתי את המעתך ואכן תזכה להביא את ישראל לארץ בתיקון העולם, ואין לך צורך לדבר אלי עוד בדבר הזה, ברם, הוסיף הקב"ה ואמר לו, כי לא תעבור את הירדן הזה, כלומר, שכניסתך לארץ לא תהיה ממש עכשיו עם שאר בני ישראל העוברים דרך הירדן, אלא אתה תתעכב עוד זמן קצר לעלות למרום לראות את רב טוב הצפון לך, ואחר כך תיכנס לארץ ישראל בלי לעבור את הירדן, אלא תיכנס לארץ ישראל מצד אחר, תיכף מהמדבר אל ארץ ישראל, וכלשון התרגום ירושלמי שמושה יפוק מן גו מדברא. כך כביכול התעו את משה שיסכים לעלות לזמן קצר לשמים, וכיון שעלה למרום נתנו לו מינוי של איזה שירות, כפי שאמרו חז"ל (סוטה יג, ב) מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש.

ועד היום הזה משה רבינו עודנו עומד ומצפה שיתנו לו את האות שכבר בא מועד שהוא יכול ללכת ולהוציא את ישראל מהגלות ולהביאם לארץ ישראל, ואז יבוא מנו מדברא יחד עם מלך המשיח. וכאמור לעיל, כל זה מרומו בשמו משה, שהוא המושה והמוציא את ישראל מהמים הזידונים של הגלות, דהיינו כוחות הטומאה הנקראים המים הזידונים (עין אור החיים הק' בראשית א, רמו ב), שהוא יבטל את כח הטומאה והסמ"א ויוציא את ישראל מהגלות.

הדרשה, שהרי לתורה הקדושה אין קץ וסוף, ובעולם העליון הרי אין בו לא אכילה ולא שינה, ואין שם שום מניעה מלדרוש בדברי תורה לאורך ימים ושנים. ואמרו צדיקים שאכן כשיסיים את הדרשה כפי הנהוג בתיבות 'ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן' אז יבוא לציון גואל מיד, אבל דא עקא שעדיין לא סיים את דרשתו (עין בספרי תולדותיו: תהלה למשה עמ' לא, פאר וכבוד אות ד).

על דרך זה נראה לומר, שבאמת כל התפילות של משה רבינו התקבלו, אך לא לפי שעה על העת ההוא, אלא על אחר זמן בגאולה העתידה, וכאשר ביקש משה רבינו להכניס או את בני ישראל לארץ ישראל, כדי שיהיה כבר בימיו עולם התיקון בגאולה העתידה (עין מגלה עמוקות, פרשת ואתחנן, אופן רמב; אור החיים הק' דברים א, לו; ערות דבש, ח"א דרוש ב, ד"ה אמנם מבואר בוהר; דברי חיים, פרשת שלח, ד"ה והנה ידוע; ועוד), אזי כביכול הטעו אותו משמים ואמרו לו שאכן שמע אלקים הקשיב בקול תפילתו שיכנס לארץ ישראל, אלא שבינתיים לפי שעה ולזמן מועט עליו להסתלק מן העולם, בכחינת חבי כמעט רגע עד יעבור זעם (ישעיה כו, ב), ובזמן זה יראו לו את כל הטוב הצפון לו בעולם שכולו טוב, ומיד לאחר מכן יבוא לארץ ישראל, וכיון שכבר עלה משה למרום שוב מתעכב דבר זה עד לעת הגאולה העתידה, שהרי אצל הקב"ה אלף שנים הם כיום אתמול כי יעבור (תהלים צ, ד).

זהו שאמר לו הקב"ה למשה, שאכן התקבלה תפילתך להיכנס לארץ ישראל ולהביא את תיקון העולם, אולם

היו כאין וכאפס וללא השוואה לפורעניות והצרות שהיו במלחמת העולם השנייה), נענה אאמו"ר ואמר: מוכרח אני לומר שירדה לעולם אכזריות גדולה, שבני אדם יכולים להמשיך את חייהם גם אחרי ששומעים את כל הצרות הללו, ולולי אכזריות זו לא היו הלכות יכולים לשאת ולסבול את כל הצרות המתרגשות ובאות לעולם, ולהמשיך לאכול ולשתות כאילו לא היה מאומה. עוד הוסיף אאמו"ר ואמר: אם היה אבי - זקה"ק מגארליץ זי"ע - חי בימינו, לא היה יכול לעמוד ולהתקיים בחיים אפילו שעה אחת נוכח הצרות הללו. כי כנודע היה זקה"ק מגארליץ בטבעו רך הלבב, וכל אימת שראה או שמע איזה דבר שאינו כשורה, אפילו דבר קטן, היה נופל ומתעלף מרוב שנגע הדבר ללבו.

על זאת אמרו האמוראים הקדושים, ייתי ולא אחמיניה, דהיינו שהם ידעו בעצמם שאם הם יחיו בדורו של משיח ויראו את כל הצרות שיש בימינו לא יוכלו לסבול זאת ולהמשיך לחיות. ומה שאנשי דורנו יכולים להתקיים גם אחרי שרואים את כל הצרות הללו, אין זאת אלא מחמת שרוח שמות ירדה לעולם שלא ירגישו בצרות הבאות על ראשם, והמה נמשלים לאדם שצריך לעבור ניתוח על לבו או שצריכים לכרות את רגלו, שמקדימים תחילה להשקות אותו בסם המרדים עד ששוב אינו מרגיש מאומה במה שחותכים בכשרו, כך נתנו משמים לכל אנשי דורנו סם הרדמה עד שתרדמה נפלה עליהם שלא ירגישו את הצרות הרעות אשר פוקדות אותם, כדרך שאמרו (שבת יג, ב) אין בשר המת

*

בדרך זה נראה לבאר את כל ענין קושי השעבוד שהיה במצרים, כי עיינו הרואות בדור האחרון, ובפרט בארבעים השנים האחרונות, צרות רבות ורעות אשר שום ילוד לא היה יכול כזאת להעלות על לבו בדורות שלפנינו, מי היה יכול לתאר לעצמו שאפשר לבוא לעולם חורבן כזה וימים מלאי אסון ודורות אפלים כמו בימינו אנו, הן ברוחניות והן בגשמיות, אך בוודאי הם המה חבלי משיח, אשר משיח יכול לבוא רק מתוך עומק הצרות הללו, ואין שום דרך אחרת ואופן אחר. לא מלכי אני אומר זאת, אלא הם מקראות מלאים בדברי הנביאים, ומאמרים מפורשים בדברי חז"ל בגמרא מסכת סוטה (מט, א-ב) ומסכת סנהדרין (צז, א - צח, א), ובזוהר הקדוש (ח"ג דף ו, א; שם דף נח, א; שם רעיא מהימנא דף רעט, ב) שדור שבן דוד בא יהיו זמנים שפלים ואפלים מאד, ואין שום מקום בדברי חז"ל שמבואר בו שמושיח יבוא כאשר יהיה בעולם מנוחת שלום ושלחה.

ומה נוראים הדברים שמצינו בגמרא (סנהדרין צח, ב) שהאמוראים הקדושים עולא ורבה ורבי יוחנן אמרו ייתי ולא אחמיניה, פירוש, יבוא משיח אבל אין רצוני לראותו כלומר להיות בדור ההוא, וענין הדבר לפי שידעו בעצמם שלא יהיה בכוחם לסבול ולשאת את המראה הנורא הזה של חבלי משיח.

זכורני מימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר הגיעו לאוזני כ"ק אאמו"ר זי"ע השמועות הלא טובות על צרותיהם של ישראל, שלוקחים יהודים לעבודת הצבא וכדומה (אף שהצרות אז

השנה ההיא ועדיין לא בא בן דוד, אזי הסתלקו מן העולם הרבה צדיקים קדושי עליון, ביניהם זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע, הגה"ק בעל דעת קדושים זי"ע, ועוד הרבה צדיקים. כי הם גמרו ואומר שאם כבר עברה שנת ת"ר ועדיין משיח לא בא שוב אינם חפצים להמשיך יותר להיות בעולם הזה, וביקשו שיקראו להם מן השמים לשוב לבית עולמם. אף זאת מטעם האמור שראו והרגישו בעצמם שלכם לא יוכל לסבול יותר את אריכות הגלות ורוב הצרות, כי יש גבול לכח הסבל האנושי עד כמה יוכל לסבול ולשאת בראותו צרות רבות ורעות.

כיוצא בזה היה אצל זקה"ק בעל עמרת צבי זי"ע מזידיטשוב, שהסתלק מן העולם כמה שנים קודם לכן, בשנת תקצ"א, וזאת אחרי שבתקופת הסתלקותו התפשטה בעולם המגיפה של החולי הידוע [מגיפת החולי-רע] אשר רבים חללים הפילה והרבה יהודים קיפחו את חייהם במגיפה, וכאשר באו אל זקה"ק חרשים לבקרים מכתבים מהיהודים בכל מקומות מושבותיהם לבקש רחמים על כך, נענה ואמר, אין לי עצה אחרת ומוכרח אני להיות הכפרה עבור כלל ישראל, וקרא קריאת שמע ומיד הסתלק מן העולם, והמגיפה נעצרה מיד.

אלו הצדיקים שלא היו יכולים לשאת את צרותיהם של ישראל בימיהם, בוודאי אם היו חיים אתנו כיום הזה לא היו יכולים להתגלגל ולסבול את הצרות הרבות, ואם כ"ק אאמו"ר זי"ע אמר בשנת תרע"ח על זקה"ק מנארליץ זי"ע שלא היה יכול לסבול את אותן הצרות,

מרגיש באיזמל, ולא יפלא שבני אדם שמחים עלי גיל שיש להם ממון רב או שהשיגה ידם שאר הכלים, ומחו עיניהם מראות ולכם מלהרגיש את גודל השמד והצרות ברוחניות ובגשמיות המתרגשות וכאות בכל העולם כולו.

אולם מי שנחשב כאדם בריא שאינו שרוי בתרדמה, ויש בו לכל הפחות ניצוץ של אהבת ישראל ושל טבע אנושי, איך יכול לסבול ולהישאר בחיים אחרי כל הצרות שהיו אצל היטלר ימש"ו, ואחרי שרואה את כל המאורעות והתהפוכות הנעשים בעולם דבר יום ביומו.

בזאת אפשר להבין את דרכו של קדוש ה' הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, שבברכת המזון לא אמר הרחמן הוא יוכנו לימות המשיח, ואמר שטעמו ונימוקו עמו לפי שידוע על עצמו שהוא אינו מדורו של משיח, והוא פלא והפלא שיאמר יהודי כזאת על עצמו, ולפי דרכו יש לומר ככוונתו, שגם הוא ראה ברוח קדשו את חבלי משיח הקשים והמרים העתידים לבוא בדורו של משיח, ומרוב אהבת ישראל שלו ידע בנפשו שהוא לא יוכל לסבול את כל הצרות שיהיו בדורו של משיח ולא יוכל להתקיים ולחיות אז.

כך היה גם בשנת ת"ר, שכידוע הרבה צדיקים חיטבו את הקץ לשנה זו וסמכו עצמם על דברי הזוהר הקדוש (פרשת וירא, דף ק"ו, א) שכתב וז"ל, ובשית מאה שנים לשתינתנאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבויעי דחכמתא לתתא, ויתתקן עלמא לאעלה בשביעאה וכו', עכ"ל, וכאשר גרמו העוונות ועברה

וכשם שאז היה (שם יד) ויוכו שומרי בני ישראל, שהם היו הצדיקים שבשיראל, כמו שנאמר (במדבר יא, מז, עיי"ש ברש"י) אשר ידעת כי הם זקני העם ושומריו, כך יהיה גם לפני הגאולה האחרונה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה מט, ב) שבעקבות משיחא חכמות סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו. וכשם שאז במצרים היו דתן ואבירם הרשעים נכבדים וגדולים בעיני העם, מקורבים לבית פרעה ומושלים בכיפה, כך יהיה גם בדור האחרון שאנשים כאלו ימשלו בכיפה.

ולדרבנו יבואר מה שאמרו במדרש (תנחומא, בשלה, א) על הכתוב (שמות יג, יח) וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שיצאו רק אחד מחמשה, ויש אומרים אחד מחמישים, ויש אומרים אחד מחמש מאות, ויש אומרים אחד מחמשת אלפים. ובפשטות הוא פלא, כי אם יצאו רק אחד מחמשת אלפים נמצא לפי החשבון שאם יצאו ממצרים שש מאות אלף הרי שבמצרים היו שלש מיליארד אנשים, והוא סכום עצום שאינו מושג במבעיות. אך להאמור נראה שדברי המדרש מכוונים על לעתיד לבוא, ובכלל החשבון הזה נכללים כל היהודים מכל הדורות אשר מתו בגלות ולא זכו לחיות ולראות את שני ימי המשיח, הן היהודים שמתו ונשארו בגלות מצרים, והן אלו שמתו ונשארו בגלות בבל ובשאר הגליות עד הדור האחרון, עד שבמשך כשלושת אלפים שנה עד סוף כל הדורות בכיאת המשיח יצטרפו כולם לחשבון גדול, כך יעלה שיזכו לגאולה העתידה רק אחד מחמשת אלפים מכל סכום הנשמות הנדחות מכל הדורות שלא יבואו לארץ ישראל וישארו בגלות.

איך היה אפשר לו לסכול את צרות ימינו אשר כשל כח הסבל וגלאינו נשוא את קושי השעבוד וריבוי הצרות.

זה נראה הביאור במאמרם ז"ל (סנהדרין צג, א) אין בן דוד בא עד שתייאשו מן הגאולה, ובפשטות קשה לומר שחם ושלום יתייאשו לגמרי מהגאולה, אלא הכוונה שבוודאי יאמינו שתבוא הגאולה אלא שמרוב הצרות שיהיו בעולם לפני ביאת המשיח, יחשוב כל אדם על עצמו, וכי אני אוכל לחיות ולסכול ולעבור את כל זאת, וכלום כוחותי החלושים והדלים יעמדו לי לעבור את אושוויץ ושאר הצרות ולהישאר בחיים, כך שכל אחד יתייאש כלפי עצמו שהוא כבר לא יוכל לזכות ולראות את הגאולה כי לא יוכל לסכול את כל הצרות של חבלי משיח, ואז כשכבר יהיה נדמה להם שכבר כלו כל הקיצין וכשל כח הסבל, אז יבוא משיח בן דוד.

*

בבן נבוא לביאור הפרשה, שאת כל החזיון הזה הראו משמים למושה רבינו, שכאמור הוא יהיה הגואל האחרון לעתיד לבוא, להורותו כי ידוע יידע שכל הצרות שסובלים ישראל במצרים הם דוגמת הצרות שיסבלו בדור האחרון לפני הגאולה העתידה, שגם אז יהיו בני ישראל באותו מצב שפל, ברוחניות ובגשמיות, כמו שהיו בני ישראל במצרים, וככל שתתקרב הגאולה כך יכבד עליהם קושי השעבוד ביותר, כשם שהיה במצרים שלפני הגאולה הוכבד עליהם עול קושי השיעבוד, כשאמר פרעה ותבן לא ינתן לכם ותוכן לבנים תתנו (שמות ה, יח).

שמרומו בזה גם שהוא יהיה הגואל האחרון שיוציא את ישראל מהמים הזדוניים, ולדברינו עתה יבואר שאמר לו הקב"ה, שאף שעכשיו עדיין לא תהיה הגאולה השלימה, אבל עוד חוזן למועד יבוא יום, לאחר אלפי שנים, שאז תזכה להשלים את השליחות המוטלת עליך. ועל דרך שנאמר לו לפני מיתתו כי לא תעבור את הירדן הזה, כפי שביארנו למעלה שאמר לו הקב"ה למשה שאמנם עכשיו לא תעבור דרך הירדן אבל לעתיד לבוא יבוא משה ממדברא ויגאל את בני ישראל, כך גם נאמר לו במצרים שהשליחות שלך אינה לחינם ולבטלה, כי היא הכנה על העתיד לבא, וכאמור שמצרים הוא השורש של כל הארבע גליות, וכשם שתוציא עכשיו את ישראל ממצרים כן לעתיד לבא תבוא יחד עם מלך המשיח לגאול את בני ישראל בתשועת עולמים.

*

עוד נראה להוסיף בזה בסגנון אחר קצת, שנקרא שמו משה על שם כי מן המים משיתיהו, לרמוז לו שקודם הגאולה בהכרח שיעברו ויתגברו על ישראל המים הזדוניים, אולם רק השי"ת יכול לשער את קצה הגבול עד כמה יכולה להיות התגברות זו, וכאשר ישערו בשמים שהמים התגברו עד קצה הגבול עד כי באו מים עד נפש וכבר יכול להיות חורבן העולם, או אז יאמר הקב"ה שאם לא עכשיו אימתי ותבוא מיד הגאולה, ומשה רבינו ימשה ויוציא את ישראל מהמים הזדוניים.

לבן אחרי אשר שאל משה רבינו למה הרעותה לעם הזה למה זה

אף שבאמת יש עוד בחינה אחרת בזה שגם לכל הנשמות הנדחות יהיה אחר כך תיקון בעולם התיקון ועולם התחיה, אולם דברינו עתה רק על הדור של ביאת המשיח.

אמנם גם לפשטות דברי המדרש שיצאו רק אחד מחמשה או אחד מחמישים, היה בזה רמז ואות על הדור האחרון, שגם לפני ביאת המשיח יהיו גזירות קשות ואכזריות בהם יאבדו חלקים גדולים מישראל, באושוויץ ואצל הקומוניסטים ובשאר הריגות שונות, עד שרבים מישראל לא יזכו להישאר עד ביאת הגואל, ואך קומץ קמץ יישאר לפליטה, וכמאמר הכתוב (ישעיה ד, ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו, הרי שיהיו אז רק מעטים בנדר 'הנשאר' ו'הנותר' אשר הקב"ה יותיר לפליטה. את כל זאת הראו משמים לגואל האחרון משה רבינו, שידע שכל קושי השעבוד שהוא רואה בעיניו אינו רק כעת בגלות מצרים, אלא ידוע יידע שלפני שהוא יחזור ויבוא לגאול את ישראל בשנת תש"מ, יהיו תחילה הרבה שנים של צרות ויגון ואנחה.

זהו כוונת הכתובים, שמשה רבינו בא במענה, למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, פירוש, שאיני רואה כעת שזכותי לפעול שכבר יהיה קץ הימים ועולם התיקון, ואם כן למה זה שלחתני. ועל כך, וידבר אלקים אל משה, וכדרכו של הכלי יקר שהקב"ה דיבר עמו קשות שהיה לו לבדוק ולהתבונן בשמו שהוא נקרא משה על שם שהוא המושה והמוציא את ישראל מהגלות, וכפי שביארנו שהכוונה

לאכול אצל אברהם אבינו, אולי גם אצל משה רבינו במרום יש בחינה של אכילה, ואין אתנו יודע עד מה, אבל על כל פנים לפי פשוטן של דברים צריך ביאור מה שימוש עומד משה ומשמש בשמי מרום.

וּנְרָאָה לומר, שהוא עומד ומשמש שם באותו שימוש שהיה משמש בעולם הזה, היינו כשם שבעולם הזה היתה כל עבודתו תמיד לעורר רחמים ורצון על בני ישראל, וכל אימת שנכשלו באיזה חטא היה עומד ומחלה את פני ה' אלקיו לכפר עליהם, וכמו שנאמר (שמות לב, יא) ויחל משה את פני ה' אלקיו, ואמרו במדרש (ילקוט שמעוני, פרשת כי תשא, רמז שצב) שלא הניח משה זוית ברקיע שלא נתחבט בה לבקש רחמים על ישראל, כך גם עומד משה בעולם העליון ומשמש בשימוש זה, שהרי משה לא מת, וכאמור וימת שם משה, שרק שם מת, אבל בשמים הוא חי וקיים ועודנו עומד לפני ה' ומעטיר בתפילה לעורר רחמים על בני ישראל, ולפני ה' ישפוך שיחו שהוא חפץ כבר לחזור לעולם הזה להשלים את שליחותו להוציא את ישראל מהמים הזידונים ולגאול אותם בגאולת עולם.

לְבָן לא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו), להורות שלא נאמרה בו מיתה, ושהוא לא נתן את עצמו שיערימו עליו בשמים ויטעו אותו כדרך שעשו לשאר הצדיקים כבואם לעולם העליון שהראו להם את רב טוב הצפון להם בנן עדין או שכיבדו אותם באמירת דרשה וכדומה, אלא משה רבינו עודנו עומד ומשמש לפני כסא הכבוד ושופך את מר לבו ויחל את פני ה' אלקיו שהוא רוצה לחזור

שלחתי, והיינו שבא בטענה על כך שלא עלתה בידו לפעול את תשועת עולמים ותיקון העולם, אזי וידבר אלקים אל משה, כאמור שדיבר אתו קשות במידת הדין שהיה לו להתבונן שהוא נקרא משה על שם שהוא יהיה הגואל האחרון, ולדרכנו עתה אמר לו הקב"ה שהיה לו להתבונן בשמו משה, שכאשר יתגברו מאד המים הזידונים אזי ישלחו אותו למשות ולהוציא את ישראל, ואז יתקיים ויאמר אליו אני ה', שתהיה התגלות אלקות שכולם יראו כי אני ה'. לכן לא היה לך לשאול למה הרעותה וגו', אלא ידוע תדע שאין עיקר שליחותך בעת ההוא לגאול את ישראל ממצרים, אלא כל שליחותך למצרים היא רק הכנה לגאולה העתידה, כי גלות מצרים היא שורש כל הגלויות וגם גלות אדום, ואף אם עכשיו לא פעלת שכבר יהיה תיקון העולם ותשועת עולמים, פעלת בזאת הכנה לגאולה העתידה שכאשר יבואו המים הזידונים עד נפש ישלחו אותך להוציא את ישראל מגלותם.

*

בְּאֵלֶּה הדברים יבוארו דברי הגמרא במסכת סוטה (יג, ב) שזמשה רבינו לא מת, כתיב הכא (דברים לד, ה) וימת שם משה, וכתיב התם (שמות לד, כח) ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש. וכבר חקרתי בזה כמה פעמים איזה שימוש עושה משה רבינו בשמים ממעל, ובפשטות אף שהוא לא מת מכל מקום אינו יכול לקיים שם את המצוות כמו אכילת מצה ומרור וכדומה, אף שגם בזה יש לדון שכשם שהמלאכים היו יכולים

שאז בכל שנה ושונה הוא זועק לפני כסא הכבוד ושובר את כל השערים בזעקתו שהוא כבר רוצה ללכת להוציא את ישראל מהמים הידוניים, ולמה זה מעכבים אותי כאן בעולם העליון, ואם כן אדרבה אין יום זה ראוי לשמחה והילולא, אלא לתענית ותפילות, שאנו בוכים יחד עם משה רבינו בתפילה שהוא כבר יבוא ויגאלנו יחד עם משיח צדקנו.

והדברים עולים בקנה אחד עם המבואר בזוהר הקדוש (פרשת שמות דף ה, ב - מ, א), שלעתיד לבוא לפני ביאת המשיח יבוא מלך המשיח ויעורר את כל הצדיקים בגן עדן, אברהם יצחק ויעקב, ומשה רעיא מהימנא מעל כל הצדיקים, ואחר כך יכנס מלך המשיח להיכל קן ציפור, ואז תצא השכינתא מגלותא ותבוא הגאולה השלימה, עיי"ש באריכות, ומבואר מזה שסדר הגאולה יהיה דווקא על ידי משיח בן דוד יחד עם משה רבינו.

* * *

עוד נראה לומר בכיאוור הכתוב, בהקדם מה שעלה בלבי שהתיבות א-ל-ש-ד-י עולים בנימטריא משה, ומה מאד שמחתו כאשר ראיתי שכבר כתב בן החתם סופר זי"ע (תורת משה ד"ה וארא [הב']), עיי"ש מה שביאר בזה לדרכו בקודש.

לבאר הענין נראה, כי הנה אמרו בגמרא (חגיגה יב, א) בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו

לעולם הזה ולגאול את ישראל, ובכח התפילה של משה שנאמר בו (תהלים ז, א) תפילה למשה איש האלקים ה' מעון אתה היית לנו, הוא עומד מאז ועד עתה לבקש רחמים על גאולתנו ועל פדות נפשינו.

*

בדרך זה נראה לבאר את דברי קדשו של זקה"ק מצאנו זי"ע, בעל דברי חיים, כאשר נשאל מה בין יום פמירת משה רבינו ב'ז' באדר שהוא יום תענית (שו"ע או"ח סימן תקפ, ב), ובין יום פמירת רבי שמעון בן יוחאי שהוא יום שמחה ויום טוב, והשיב, שרבי שמעון בן יוחאי השלים לפעול את כל מה שהיה צריך לפעול בעולם הזה, ולכן יום הסתלקותו הוא יום הילולא ושמחה, מה שאין בן משה רבינו לא השלים לפעול את מה שהיה צריך לפעול, ולכן יום הסתלקותו הוא יום תענית, וכבר התחבטו רבים להבין עומק כוונת קדשו, וגם אני עניתי ואמרתי בזה כמה דרכים (ראה שו"ת דברי יציב, חלק ז, סימן סד).

אכן לדברינו עתה נראה לבאר, כי הנה משה רבינו לפני מיתתו היה מרבה לבקש ולהפציר בתפילה להיכנס לארץ ישראל, וכוונתו היתה שאז יגאל את בני ישראל בתשועת עולמים, אולם כפי שנתבאר הוא לא פעל את בקשתו זו והרי הוא עדיין עומד ומשמש בשמים ומפציר לפני הקב"ה שייעתר לו לגאול את ישראל, ואם כן, מה פנים יש לדבר שאנחנו נעשה יום טוב ושמחה בשעה שמשה רבינו עצמו עומד בשמים ובוכה שהוא חפץ לגאול את ישראל, ובפרט כשמגיע יום ז' באדר, יום הסתלקותו,

נרחים רק ממקום קרוב ולא מקצה השמים, ומה גם בימינו שכבר יש כלי תעופה שאפשר לעוף מקצה העולם ועד קצהו בכמה שעות, ובוודאי שלגבי ענני הכבוד שיביאו את בני ישראל ברגע אחד אין חילוק בין אם יביאו את ישראל ממקומות הקרובים כמו סוריה או ארצות אירופה, ובין מקומות רחוקים כמו ארצות אמריקה או הרחוקים יותר.

אבן יבואר, כי הנה כל זמן שהיו ישראל זכאים וראויים יותר, אזי אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם בגלות מכל מקום הרחק לא הרחיקו עד מאד והיו יושבים בארצות הקרובים יותר לארץ ישראל, וכל זמן שהיו בישראל צדיקים קדושי עליון שבזכותם הגינו על ישראל, אזי הושיבו משמים את בני ישראל בגלות קרובה לארץ ישראל, וגלו רק לבלב או רומי שאינם רחוקים כל כך מארץ ישראל. אבל ככל שארכו לנו הימים בגלות והתמעטו הצדיקים הקודמים, בני ישראל ירדו ממעלתם והתרחקו מצד הקדושה, אזי אף משמים הוסיפו להרחיק אותם יותר מהקדושה והחלו להרחיק את גלותם למקומות רחוקים יותר, כגון לגלות אמריקה וכדומה לה, שהם מקומות מגושמים וטמאים יותר, וכאמור ככל שהארץ רחוקה יותר מארץ ישראל כך הטומאה גוברת שם יותר.

על כך אנו אומרים (תפילה מוסף לימים טובים) **ומפני חטאינו גלינו מארצינו**, וזו צרה אחת, דהיינו עצם הדבר שאין אנו יושבים בארץ ישראל וגלינו מארצינו, אך אנו מוסיפים ואומרים שלא זו בלבד שיצאנו מארצנו

הקב"ה והעמידו, שנאמר (איוב כו, יא) עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו, והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית לה, יא) אני א-ל שד-י, אני הוא שאמרתי לעולם די, ע"כ, ואם כי בוודאי יש בזה סודות עמוקים, ולא זכיתי לעסוק בנסתרות לה' אלקינו, אבל על פי פשטות הנגלות לנו ולבנינו יש לבאר הענין שהעולם ביקש להתרחב יותר והשם שד-י מורה שהקב"ה גער בו שלא יתרחב יותר.

אבן יתבאר, על פי המבואר בספרים הקדושים (ראה אמרי פנחס השלם, שער אמת ואמונה, אות לד) שכל מקום בעולם שהוא יותר רחוק מארץ ישראל הרי מקום זה יותר מגושם, וכמו שמצינו (כלים א, ו-ט) עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו', עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה וכו', לפני מן החומה מקודש מהם וכו', החיל מקודש ממנו וכו', עזרת נשים מקודשת ממנו וכו', עזרת ישראל מקודשת ממנה וכו', עי"ש, הרי מזה שכל הקרוב יותר למקום המקדש מקודש יותר, וכן הוא לגבי שאר הארצות, שכל ארץ הקרובה יותר לארץ ישראל שם הטומאה מועטת, וככל שהמקום מרוחק יותר מארץ הקדושה שם הטומאה גדולה יותר.

*

בזה יבואר לנכון דבר הכתוב (דברים ל, ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוךך ומשם יקחך, ולכאורה הוא תמוה, מה החידוש בכך שהקב"ה יקבץ את נדחי ישראל אפילו אם יהיו בקצה השמים, וכי תעלה על דעתך לומר שח"ו הקב"ה יכול לקבץ

יותר, וממילא שם היה אפשר ליהודים בגלות להתאים עצמם לזמני ארץ ישראל, שהרי ידוע הנדון לגבי זמני היום, כגון לגבי חצות וכדומה, אימתי הוא העת רצון והשעה האמיתית בשמים ממעל, וכמה מפרשים הסכימו (כזרי, מאמר שני אות כ; פרשת דרכים, דרוש כג; מור וקציעה או"ח סימן א וסימן שדמי; אגרא הכלה, פרשת בראשית עה"פ והיו למאורות; ועיין שו"ת דברי יציב, או"ח סימן קח אות ה) שעיקר זמני היום והלילה ועת רצון של חצות מחשבים לפי זמני היום בארץ ישראל, ולכן היו צדיקים ששמרו שבת בחוץ לארץ לפי זמני היום בארץ ישראל. ואף שבאמת הקדושה היא למעלה מן הזמן ומאירה בכל מקום לפי זמני היום שם (ראה שלחן ערוך הרב, מהדורא תנינא, סימן א, ח), מכל מקום צדיקים אלו נהגו לעצמם לשמור שבת כפי זמני ארץ ישראל ששם הוא עיקר הזמנים.

בן נהג הו"ז ביוז"ר הרה"ק בעל קדושת יום טוב זי"ע שקיבל שבת בשעה שנכנסה שבת בארץ ישראל, וגם כ"ק אאמו"ר זי"ע היה נוהג להקדים לקבל שבת כשתי שעות ויותר לפני זמן כניסת השבת, והגם שלא שמעתי ממנו מעמו בזה, אבל יתכן שגם טעמו ונימוקו היה משום שרצה לקבל שבת בזמן שהשבת נכנסת בארץ ישראל.

אולם מאז שגלו ישראל לארצות הרהקות, כגון כאן באמריקה, הרי שם השעות רחוקות הרבה מהזמנים בארץ ישראל, ושוב אי אפשר ליהודים שם להתאים עצמם לזמני ארץ ישראל, וכבר ניסיתי ובדקתי זאת בעצמי וראיתי שלא אוכל לעמוד בזה, כי לפעמים

לישב בגלות קרובה לארץ ישראל, אף שבאמת גם גלות כזו היא מר לנו עד מאד, גם אם היינו יושבים בבבל או במצרים הקרובים לארץ ישראל, אבל עוד זאת הוספנו ללקות בכפליים צרה על גבי צרה כאשר ונתרחקנו מעל אדמתינו, דהיינו שגלינו עוד גולה אחר גולה, והוספנו להתרחק למקומות רחוקים ונידחים, אשר בכך הראו לנו משמים שנפלנו מדחי אל דחי והתרחקנו מהקדושה עד שאין חפצים שאנו נעמוד סמוך למקום הקדושה, אלא מרחיקים אותנו למקומות מנושמים יותר, ועל זאת מר לנו עד מאד.

וזוהו שאמר הכתוב, אם יהיה נדחך בקצה השמים, כלומר אפילו אם כבר תהיה כל כך בשפל המצב, עד שתפול למ"ט שערי הטומאה רח"ל, עד שמשמים יגרשו אותך אל קצה השמים והרחק תרחיק ללכת לארץ רחוקה בקצה השמים, אשר מתמת המרחק הרב מארץ ישראל מתגברת שם הטומאה ביותר, ותהיה רחוק מצד הקדושה ויהיה מסך המכבדיל בינך לבין קונך, עם כל זאת, משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחד, כי סוף סוף לא יכלו רחמי של הקב"ה על בני ישראל ויקבץ נדחיהם מארבע כנפות הארץ.

*

בענין זה אנו רואים עוד דבר חידוש, שבתחילה גלו ישראל רק למקומות הקרובים לארץ ישראל אשר שם שעות היום שוות וקרובות אל השעות בארץ ישראל, ואף בארצות אירופה השעה מרוחקת מזמן ארץ ישראל רק בשעה או שתי שעות או קצת

העולם, דהיינו שהעולם התחיל להיברא מאמצעותו בבית המקדש ובירושלים, ומשם התרחב והתפשט לכל העולם. וכן מצינו בגמרא (סנהדרין לו, א וברשי" שם ד"ה במיבורו) שבית המקדש נמצא במבורו של עולם.

ומעתה ייאמר, שבשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעות, דהיינו שכוחות הטומאה ביקשו שהעולם יתרחב ויתפשט יותר ויותר, כי ככל שיהיו בעולם מקומות מרוחקים מרחק רב מארץ ישראל, כך תתגבר במקומות אלו טומאה גדולה עד מאד, ואם היו בני ישראל נידחים במקומות הללו שוב לא היה במציאות לעמוד כנגדם, על כן גער הקב"ה בו ואמר לעולמו די שלא יתרחב יותר, בבחינת (סליחות לעשרה בטבת, עפ"י איוב לח, יא) האומר לים עד פה תבוא, דהיינו שגער בכוחות הטומאה שלא יתפשטו יותר בעולם, כי דרכם של כוחות הטומאה והארציות שהם חפצים להתפשט ולהתרחב בלי גבול, ולהרחיק בני אדם מהקדושה כל כך עד שלא יוכלו לחזור, ועל כך נקרא שמו שד-י שאמר לעולמו די, דהיינו שגער הקב"ה בכוחות הטומאה והציב להם גבול שלא יעברו אותו.

וזה על דרך שכתב זק"ק זי"ע בדברי חיים (עיי"ש בפרשת וישב, פרשת בא, פרשת ויקהל, ועוד) שיש הנהגה מסותרת וטמירה שבה מנהיג הקב"ה את עולמו, שעל אף שהבחירה מסורה ביד הרשעים לעשות כחפצם, אולם כאשר רואים משמים שהרשעים עוברים את הגבול ורוצים להחריב את העולם, אזי ברנע

השבת נכנסת בארץ ישראל בשעה שכאן באמריקה עדיין לא התפללו תפילת שחרית, ובפרט בימות החורף שאין זה במציאות לקבל שבת באמריקה כפי חשבון השעות בארץ ישראל. (ואגב אזכיר, שכשהייתי בארץ ישראל רציתי פעם לנהוג בעצמי שלא לאכול את סעודת יום השבת עד שעה שבאמריקה סיימו להתפלל תפילת מוסף של שבת, כי סברתי שאין זה נכון לי לאכול סעודת שבת כאשר אחינו בגולה נמצאים עוד באמצע התפילה, אך ראיתי שאי אפשר לעמוד בזה מחמת מרחק השעות).

מבל זה אנו רואים עד כמה תעינו ואברנו, ונרחנו כל כך מהקדושה עד שהרחיקו אותנו לקצה השמים במקום שאין אנו יכולים להשתוות כלל אל הזמנים בארץ ישראל, ומפני חמאינו נתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנו יכולים לעשות כן. בפרט במקומות המרוחקים עוד יותר, כמו ביפן וכדומה בקצה הארץ, מקומות המרוחקים מארץ ישראל במשך כמעט יום שלם, וכשבארץ ישראל הוא שבת שם כבר יום ראשון וכדומה, שמקומות אלו בוודאי מרוחקים מאד מן הקדושה.

*

בבן יבואר הענין שגער הקב"ה בעולם שלא יתרחב יותר, כי הנה מצינו בגמרא (יומא נד, ב) שנחלקו כיצד נברא העולם, רבי אליעזר אומר, עולם מאמצעותו נברא, רבי יהושע אומר, עולם מן הצדדין נברא, ואמרו בגמרא שאנו נוקמים שהעולם נברא מאמצעותו שהרי שנינו (שם נג, ב) שבבית המקדש היתה אבן השתיה אשר ממנה הושתת

א-ל שד-י, שכאמור הוא מורה על בחינת אני הוא שאמרתי לעולמי די, והשם הקדוש א-ל, אשר שמות אלו מסוגלים לעצור את התפשטות הטומאה, להשפיל גאים של כוחות הסטרא אחרא עדי ארץ ולשבור את כח הטומאה של מצרים, ולהמשיך חסדים על בני ישראל ולהוציאם ממצרים, ואם כן מדוע הקשה לאמר למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי.

על דרך זה הוסיף הכתוב ואמר, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב

בא-ל שד-י, דהיינו שגם האבות הקדושים אחזו בשני השמות הללו, כפי עבודתם בענין זה להגביר בעולם את כח הקדושה על כח הטומאה, וכמו שמצינו (רש"י, בראשית כד, ז) שאמר אברהם אבינו כשלקחני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי הארץ, ועכשיו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ, ולכן בזכותו של אברהם אבינו לא היה עוד המבול מים על הארץ, שהרי מצינו (אבות ה, ב) עשרה דורות מאדם עד נח שהיו מכעיסין ובאין עד שהביא הקב"ה עליהם את מי המבול, ועשרה דורות מנח עד אברהם, וכשם שאחרי העשרה דורות מאדם הראשון בא המבול לעצור שלא תתפשט עוד כח הטומאה בעולם, כנזכר לעיל מהדברי חיים, כך בימיו של אברהם אבינו לאחר עשרה דורות שהכעיסו לפני המקום היה צריך לבוא מבול לעצור את התפשטות הטומאה, אלא שאברהם אבינו פעל זאת על ידי שהמליך את הקב"ה על העולם וכבד עזר את התפשטות הטומאה והגביר כח הקדושה, ושוב נשאר העולם לעמוד להתקיים.

האחרון מתערב כח אלוקי ומבטל מהם הבחירה ומהפך את מחשבתם ועוצר בעדם שלא יוכלו ללכת יותר, וביאר שם שזה היה ענין המבול שהביא הקב"ה לעולם, שזה היה הגבול והמעצור לרשעים שלא יוכלו להתפשט יותר ולאבר לגמרי את העולם, עיי"ש. וזה הענין שכתבו בספרים הקדושים (עמק המלך, שער ה, פרק נד; זרע קודש, פרשת נח, ד"ה א"י נח) ש'מבול' עולה בנימטריא 'חסדו', דהיינו שהיה במבול חסד ה' לעצור את הטומאה שלא יוכלו עוד להתפשט.

*

בזה יבואר הענין שהשם משה בנימטריא א-ל שד-י, כי הנה ידוע (עין קהלת יעקב, ערך מש) שאחד מהשמות הקדושים של שם ע"ב הוא השם 'משה', ושם קדוש זה מסוגל לעצור את כח הטומאה מלהתפשט, כשם שבשם שד-י אמר הקב"ה לעולמו די ועצר את כוחות הטומאה שלא יתפשטו ויגיעו למקום רחוק יותר. כן גם נרמז בו השם א-ל, כי השם א-ל מורה בין על חסדים בבחינת (תהלים נב, ג) חסד א-ל כל היום, ובין על גבורות בבחינת (שם ז, יב) וא-ל זועם, דהיינו שמידתו להמשיך מידת הדין על הסטרא אחרא ואומות העולם לעצור את כוחם שלא יתפשטו, וכבד להמשיך חסדים על כלל ישראל ולהגביר את כח הקדושה.

וזהו שאמר הכתוב, וידבר אלקים אל משה, כדרכו של הכלי יקר שהקב"ה דיבר עמו קשות במידת הדין על שלא ברק בשמו מדוע הוא נקרא משה, ולדרכנו עתה יבואר שהיה לו להתבונן בשמו משה שהוא בנימטריא

הטומאה והיו נשארים שם לעולם ואברהם תקוותם, ולכן לא יכלו להתמהמה שם עוד אפילו רגע אחד, עכר"ק. מבואר מזה שבני ישראל נצלו מידי הטומאה ברגע האחרון ממש מרם עברו כוחות הטומאה את קצה הגבול לבלע את הקודש, כי הן הן גבורותיו של הקב"ה שהוא מניח לכוחות הטומאה להתגבר כחפצם עד קצה הגבול, עד שנראה כי עוד מעט ואברהם התקוה, וברגע האחרון הוא מציל את ישראל.

על ענין זה נשא המגיד מדובנא זי"ע את משלו, שלא כמידת בשר ודם מידת הקב"ה, כי הנה רופא בשר ודם כשרוצה להזהיר לאדם שלא יחלה וימות, הרי הוא צריך להזהירו ולהרחיקו מכל דבר שיש בו חשש סכנה ולעשות משמרת למשמרת, כגון שאומר לו שלא ייצא החוצה מפני שהקור שולט ברחוב ושמא תאחזנו צינה, אמנם הצינה לעצמה אינה דבר מסוכן אבל עליו לחשוש שאם תאחזנו צינה עלול הוא לחלות בדלקת ריאות שזאת כבר מחלה מסוכנת יותר, ואף שגם לדלקת זו יש מיני רפואות שונות ואין הסכנה חמורה כל כך, אבל עליו לחשוש שמא יסתבך המצב יותר עד שהדלקת תזיק ללב, ואף שגם לחולי הלב יש רפואות, אבל עליו לחשוש שמא בכל זאת יירע מצבו וידום לבו וימות ח"ו. נמצא שכל אזהרותיו הם הכל משמרת למשמרת שלא יבוא לסכנה גדולה יותר, כי הוא יודע שחלילה לאדם לולול בעצמו ולהתקרב עד קצה גבול הסכנה. ואפילו במלאך המות מצינו בנמרא (כבא בתרא טו, א) גדול צערן של שטן יותר מצערן של אויב, משל לעבד שאמר לו רבו, שבור חבית ושמור את יינה, דהיינו

*

ביתר שאת נראה להוסיף בזה, על פי מה שכתב זקה"ק זי"ע בייטב לב (סוף פרשת שמות, ד"ה עוד יתבאר ויאמר) לבאר הכתוב למה הרעותה לעם הזה, פירושו, למה עשית אותם רעים וחטאים, ואחרי שחטאו כל כך שוב למה זה שלחתני, עיי"ש מה שפירש שם לדרכו.

ולדרכנו יש להמתיק דבריו, שכאשר ראה משה רבינו שבני ישראל אינם שומעים אליו מקוצר רוח ומעבודה קשה, ושהם חוטאים ומשוקעים במי"ט שערי טומאה, וכמו שאמרו במדרש (ראה ילקוט שמעוני, בשלח, רמז רלד; שמות רבה כא, ז) הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, בא בטענה למה הרעותה לעם הזה, פירושו, למה הנחת לכוחות הטומאה להתפשט כל כך עד שגרמת שישראל נעשו רעים וחטאים לה' מאד, ושוב למה זה שלחתני, כי אם הם חוטאים אי אפשר להם שיוכו לגאולה, שהרי הקב"ה הוא מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, ד) וכל האומר הקב"ה וותרן הוא וותרו מעוהו (בבא קמא ג, א), והרי כוחות הטומאה התפשטו כל כך עד שבני ישראל השתקעו לגמרי בטומאה, ושוב איך אוכל להוציאם ממצרים מבית עבדים, ולמה זה שלחתני להוציאם ממצרים.

ברם, כבר נודעים דברי האר"י הקדוש (סידור הארז"ל, בפיסקא מצה זו) על הכתוב (שמות יב, לט) ולא יכלו להתמהמה, שבני ישראל לפני צאתם ממצרים היו משוקעים במי"ט שערי טומאה, ואם היו מתמהמהים עוד רגע אחד היו נכנסים בשער החמישים של

מעומק הקליפות, היפלא מה' דבר. והאמת שברצות ה' היה יכול להוציאם אפילו משער החמישים, אלא שזהו מדרכי הנהגת הכורא ית"ש שאינו חפץ שיפלו לתוך שער הנ'. ואכן מצינו בספרים הקדושים (עין אור החיים הק', שמות ג, ה) שאחרי שקיבלו ישראל את התורה יכולים הם לצאת אפילו משער הנ'. ועל כל פנים גם בהיותם במצרים היה הקב"ה יכול להמתין להם ולהשאירם שם עד הרגע האחרון.

לזה, כאשר בא משה במענה למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, וכאמור ששאל למה ה' עשית את ישראל רעים וחטאים עד שהשתקעו בטומאה ועוד מעט יפלו כל כך עד ששוב יהיה בלתי אפשרי לגאול אותם, אזי וידבר אלקים אל משה, שיתבונן בשמו שעולה בנימטריא א-ל-שד-י, וגם הוסיף ואמר זארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל-שד-י, דהיינו ששמי נקרא שד-י על שם שאמרתי לעולמי די ולא נתתי לארץ להתרחב יותר ויותר, וכאמור שהכוונה בזה שברגע האחרון עצרתי את כוחות הטומאה שלא ילכו יותר מגבולם, כן עתה יכול אני להמתין עד שיפלו אפילו עד סמוך לשער החמישים ובכל זאת יכול אני להוציאם משם ברגע אחד, ואם כן מה לך מתיירא, הלא אפילו אם יחטאו עוד עשרה פעמים ככה ויעברו על כל התורה כולה, וכבר יהיו סמוך לשער הנ' ברשות הטומאה, יכול אני ברגע אחד להתגלות אליהם ולבטל ולכלות את כל כוחות הטומאה שכולם יהיה כאין וכאפס וכחלום יעוף, ולא כמידת בשר ודם שצריך לעשות משמרת למשמרת שלא להתקרב

שאמר לו הקב"ה לשמן לשלוח יד בגופו של איוב ולשמור עליו שישאר בחיים שנאמר (איוב ב, ו) אך את נפשו שמור.

אך לא כן מידת הקב"ה, שהוא יכול לומר לאדם לעבור במים קרים ולהצטנן ולהיות חולה על ריאותיו ולבו וכדומה, ומכל מקום יש בידו ברגע האחרון בקצה גבול הסכנה לשמור עליו שיחיה ולא ימות ושם ורפא לו, ואין שום מקום לחשוש שמא יאחרו את השעה ויארע דבר חמור יותר שאת זאת לא יוכלו לרפא, כי בורא כל עולמים הוא כל יכול ואדון כל המעשים, וכאמור הכתוב (דברים לב, ז) אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא, כלומר, אני יכול להביא את האדם כמעט עד סכנת מיתה ומכל מקום ברגע האחרון אני אחיה אותו, וכן להביא עליו חלאים קשים ומרים ומכל מקום ברגע האחרון לרפא אותו, עכ"ד.

בן הדברים אמורים לענייננו, דהנה בשעה שטען משה למה הרעותה לעם הזה, אכן היו בני ישראל בשפל המצב, אבל עדיין לא נפלו לגמרי שיהיו דוחו ולא יוכלו קום, שהרי עוד לא נכנסו כבר בשער החמישים של הטומאה, ואולי עוד היו אז רק בשער המ"ז או המ"ח של הטומאה, ואפילו אם היו כבר בשער המ"ט, הרי בכל שער מחמישים השערים יש בו עצמו גם כן חמישים שערים, ועל כן עוד היה אפשר להחזיקם שם אפילו כשהיו בשער המ"ט של שער המ"ט, כי כלפי הקב"ה אין מקום לחשוש שאם יפלו כל כך שמא ידחו אחר הנופל ויגיעו למצב שמשם כבר לא יוכלו לצאת, שהרי בידו לעשות שברגע האחרון לפני שיגיעו לשער הנ' יצאו

והענין בזה, כי בשעת הגלות התקיים בישראל (איכה ב, א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל, דהיינו שהשמים ממעל הם מקור הקדושה, ככתוב (דברים לז, כו) רוכב שמים בעורך, והארץ מתחת הוא מקור הטומאה, ובעת הגלות השליך הקב"ה את בני ישראל מן הקדושה העליונה עד לעומק התהום של הטומאה, ונפילה זו הולכת ומתחזקת מיום ליום, כי כך הוא דרך הנופל ממקום גבוה למקום נמוך שכל שהנפילה מתמשכת הריהו מתרחק מהמקום שהיה שם ומתקרב יותר אל המקום הנמוך, וכשמפילים איזה דבר מן השמים אוי ככל שמתמשכת הנפילה הוא נעשה רחוק יותר מן השמים ונעשה קרוב יותר לארץ, ומה גם שכל שהוא מתקרב לארץ כח המשיכה של הארץ מושך אותו יותר ויותר להתקרב לארץ.

וזוהו ענין ירידת הדורות בגלות שכל יום קללתו מרובה משל חבירו, כי כל יום מתקרבים יותר ויותר אל הארץ ומתרחקים ממקור הקדושה. ומה עוד, שדרכו של עולם שכל שהנפילה היא ממקום גבוה יותר כך נחבלים יותר ושוברים כל העצמות ל"ע, וזו הסיבה שבכל יום אנו פוחתים והולכים ומתרחקים ממקור הקדושה, וכשם שמפני המאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתנו, וכפי שנתבאר לעיל שגלינו למקומות רחוקים מארץ ישראל, כן מתרחקים אנו מן השמים ומקור הקדושה ומתקרבים יותר אל הארציות, כיון שהשליך משמים תפארת ישראל, ועל כן מתגברים והולכים כוחות הקליפות והטומאה והתאוות, ורח"ל

אל מקום הסכנה, אלא אני יכול ברגע האחרון להעמיד ריוח והצלחה ליהודים.

*

זהו כלל גדול שצריך לדעת גם בימינו, שפעמים הרבה שומעים מבני אדם המתייאשים מהגאולה בימינו, אף שח"ו הם לא כופרים ואפיקורסים, אלא אדרבה הם יהודים שומרי תורה ומצוות, אבל בקוצר דעתם ומיעוט השגתם הם מפטירים בשפה לאמר איך יוכל משיח לבוא ברור כזה והרי יש כל כך הרבה חוטאים ופושעים. אך באמת לא בדעת ידברו, כי היפלא מה' דבר, הלא אדרבה מפני שהדור נמוך ושפל כל כך וכוחות הטומאה התפשטו עד קצה הגבול הרי זה סימן כי קרובה ישועתנו לבוא.

בזה נראה לבאר את הלשון שאנו אומרים, אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, וכבר הקשיתי כמה פעמים על פשר נוסח זה, שהרי אין אנו אומרים כן בשאר עיקרי האמונה, כגון שאין אומרים אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו גומל טוב למו שישמור מצוותיו ומעניש למו שיעביר על מצוותיו ואף על פי שאנו רואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו עם כל זה אני מאמין שהוא נאמן לשלם שכר ועונש, ומדוע כאן מוסיפים ואומרים ואף על פי שיתמהמה וכו'.

אלא הביאור הוא, כי הנה מציינו (סוטה מט, א) שמיום שחרב בית המקדש כל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו,

גאולתנו ולהקים אותנו. אך לנו אין אפשרות למדוד ולשער אימתי כבר הגיעו לתכלית השפלות והירידה שמשם אי אפשר ליפול יותר, שאז תהיה הגאולה.

שמעתי מהגה"ק מנאסויד זי"ע, ששמע מפה קדשו של דו"ז הרה"ק משינאווא זי"ע, שאמר בשם הרה"ק מאפטא זי"ע, שקודם ביאת המשיח יהיה דור שפל מאד מאד, ובלשון קדשו 'גאר גאר גאר וכו' א נידעריג דור', והתלמידים שעמדו שם ספרו ומנו שחזר ושנה הרה"ק מאפטא עשרה פעמים על תיבת 'גאר', כשבכל פעם הוריד את ידו הקדושה יותר ויותר כלפי הארץ, עד שבפעם העשירית הגיע סמוך לקרקע, והפטיר ואמר, ואליהם יבוא משיח ולא אלינו, עכד"ק. וכיוצא בזה שמעתי עוד דיבורים שונים בשם צדיקים על שפלות הדור של משיח.

אלו הצדיקים היו יכולים למדוד ולשער בכירור מהו סוף וקץ הירידה שיפלו ישראל, וכמה הוא עשרה פעמים 'גאר' בדיוק, ובאמת אם הייתי אני משער הדבר אזי הייתי מחשב ואומר מאה פעמים 'גאר' שהרי בכל יום אנו יורדים מדחי אל דחי, אלא שלהרה"ק מאפטא היה אמת המידה ושיעור גדול שהיה יכול למנות רק עשרה פעמים 'גאר', אבל על כל פנים הדבר ברור שאנו עומדים בימינו כבר בפעם העשירית שמנה הרה"ק מאפטא, כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו, וכאשר כבר יאחזו בתכלית הנפילה של השליך משמים ארץ, אז יקים הקב"ה אותנו מעפר ומאשפות (ועיין ראש השנה לא, ב).

האמונה הקדושה רופפת בדינו, עד שקשה יותר להתרומם מהנפילה ולחזור לשורש הקדושה.

על זאת אמרו בגמרא (חינה ה, ב) שרבי אחז ספר קינות וקרא בו, וכשהגיע לפסוק זה השליך משמים ארץ נפל ספר הקינות מידו, ואמר, מאיגרא רם לכירא עמיקתא, והכוונה בזה, על פי המבואר בספרים הקדושים (ראה תיקוני זוהר הקדמה דף ו ע"א) ש'בור' הוא כינוי לטומאה, והוא סוד הבור שבארבעה אבות נויקין (בבא קמא ב, א), ועל זאת קונן רבי שמה שנאמר השליך משמים ארץ היינו שנפלו ממקור הקדושה למקור הטומאה בבחינת בירא עמיקתא.

ברם, דווקא כאשר יגיעו ישראל למצב כזה שיהיה נראה שכבר נדחו ולא יוכלו קום יותר, בעת ההוא יעלו מבור גלות, כמו שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת פקודי, רל"ט, ב - רמ"א; פרשת ויקרא, ה, א - ב) על הכתוב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, שכנסת ישראל תפול כל כך עד שלא תוכל מעצמה להקים מהגלות, אלא הקב"ה יקים אותה ויאמר 'אנא אוקים לה', אקים את סוכת דוד הנופלת (עמוס מ, יא), עיי"ש. היינו שדרשו את תיבת 'קום' לפני ולחאריה, שכאשר 'נפלה לא תוסיף קום' ויתייאשו מעצמם שהם לא יכולים לבד לעשות מאומה לקום מנפילתם, אזי יתקיים בהם 'קום בתולת ישראל', שיבוא הקב"ה שהוא כל יכול והוא יקים את בני ישראל.

הנה כי כן, נמצא שאדרבה ככל שרואים יותר את שפלות הדור וריבוי השמד והתגברות הטומאה, אזי גוברת התקוה בלבנו כי בא מועד להחיש

תהיה כשכבר יבואו עד לקץ ולגבול הזה, לקצה היכולת שאי אפשר להניח לטומאה להתפשט יותר, כמו שהיה בעת בריאת העולם שאמר הקב"ה לעולמו די שלא תתפשט הטומאה יותר, וצדיקים קדושי עליון שדבר לא נעלם מנגד עיניהם היו יכולים לחשב ולשער בדקדוק מתי יהיה הרגע הזה.

ובשיבוא הזמן הזה לא תהיה הגאולה בבחינת אחישה, אלא

בעתה (ישעיה ס, כב, ועיין פנהדרין צח, א), וכשהגאולה היא בבחינת בעתה אז תהיה הגאולה בכל אופן, בין ישראל עושין תשובה ובין אין עושין תשובה (עיין שמות רבה כה, יב). ואפילו לדעת רבי יהושע (פנהדרין צו, ב) שהקב"ה מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן, הרי גם זאת כבר עבר על ראשינו, שהרי צורר היהודים הימלר ימ"ש היה מלך כהמן שביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, וגם הרשעים בימינו אינם טובים יותר מהמן הרשע ויערימו סוד לאבד שארית יעקב ח"ו, אלא שרוצים להגיע למטרתם באופנים שונים הנסתרות והנגלות, על כן בוודאי תבוא הגאולה בדרונו.

אלא שיש בני אדם קטני דעת ומעומי השגה אשר מתוך התחסדות יתירה שבהם, כשרואים את שפלות הדור הם מתחילים לדאוג ולחשוב חשבונות אם אפשר שבני הדור הזה יזכו לגאולה, ומתוך זה נופלים לספיקות באמונה. כל זה כי לא באו בסוד ה' ולא למדו בספרים הקדושים ולא עיינו בעומק דרך תלמידי הבעש"ט הקדושים, ולכן אין הם יודעים ומבינים מאומה.

זה הכוונה במה שאנו אומרים, אני מאמין באמונה שלימה בכיאת המשיח ואף על פי שיתמהמה וכו', ומזכירים בכוונה את הענין של אף על פי שיתמהמה, שכאשר אנו רואים שהגאולה מתמהמהת ומתעכבת כל כך, וכח הטומאה מתגברת כל כך, אף על פי שלכאורה היה מקום להתיימש ולומר, או לעיניים שכך רואות שכבר נכרתה האמונה מישראל ושוב אין למשיח למי לבוא כי אינם ראוים לגאולה, אבל האמת היא כי לא זו בלבד שאין אנו מתיימשים מהגאולה, אלא אף על פי שיתמהמה אדרבה זה עצמו גורם לנו שנחכה לו יותר שיבוא, כי מאחר שברכות הימים אנו סמוכים יותר לארץ ואנו עומדים במדרגה הנמוכה ביותר, או אז אחכה לו יותר ויותר, ואחכה לו בכל יום שיבוא, כי אם עד עתה סכרתי שאולי הוא יבוא בעוד שנה או כמה שנים, וספרתי את השנים עד ביאת המשיח, הרי כעת כאשר אני רואה את גודל הנפילה של כלל ישראל שבאו לשפל המדרגה שמשם אי אפשר ליפול יותר, אזי אני מאמין שקרובה ישועתנו ואחכה לו בכל יום שיבוא, שאני סופר ומונה את הימים שנשארו עד ביאת המשיח, ואין לנו כח לחכות אפילו עד חודש ניסן אלא אחכה לו בכל יום שיבוא.

*

לפיכך נקרא זמן הגאולה בשם 'קץ', כי גבול וקץ קבע הקב"ה בעולמו שכוחות הטומאה אין יכולים לעבור אותו, כי אם הם יתפשטו יותר מגבול זה יהיה חורבן ואברון לעולם, והגאולה

יהיה זה מעשי בני אדם שיתקנו את העולם, אלא שהקב"ה לברו יאמר יהי אור.

ואנו אין לנו אלא לעשות דבר אחד בלבד, להתחנן ולבקש מאת ה' המתרצה ברחמים ומתפיים בתחנונים, כל יהודי יעמוד בתפילה, זה עומד בזוית זו ומתפלל וחברו עומד בזוית אחרת ומתפלל לפני ה', שכבר יושע וירחם על עם בני ישראל, לא רק בגשמיית אלא עוד יותר ברוחניות, וירומם את נשמות ישראל, ויכניס בהם רוח מהרה ממרום, ויאיר ויזריח בהם הרהורי תשובה לשוב אל ה' לבלתי ידחו ח"ו, וכל תפילות אלו יצטרפו יחד והן א-ל-כביר לא ימאס תפילת רבים (ברכות ה, א), אולי יחוס עם עני ואביון להקל מעול גלותו עדי נוכח לקץ הגלות ולביאת משיח צדקו. כי כל כוחנו הוא רק בתורה ובתפילה ותחנונים, לא בדרכי הפוליטיקה ובשאר דרכים אשר לא דרכינו המה.

*

ידוע מה שהיה אצל הרה"ק מרוז"ן זי"ע, שפעם בליל יום הקדוש כשהיתה שם התעוררות רבה, נענה ואמר: רבונו של עולם, על מה אתה מחכה ומעכב את ביאת המשיח, אם אתה מחכה שבני ישראל ישובו בתשובה, נשבע אני בפאת זקני - ואחז בדיקנא קדישא שלו כשאמר זאת - שבני ישראל לא ישובו בתשובה עד שיבוא משיח. וכבר הראיתי מקור לדברי פלא אלו, שכן הוא מפורש בילקוט שמעוני סוף מלאכי (רמז תקצה) רבי יהודה אומר, אם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלים, ואין עושים תשובה עד שיבוא

*

זאת ועוד, שמחמת טעותם זו סוברים קמני דעת אלו שהדרך לקרב את הגאולה הוא על ידי שהם יפעלו פעולות לתקן את כל העולם, והם לא ידעו שאחד היה אברהם אבינו שהיה יכול לתקן את כל העולם והמליך את ה' אלוקי השמים בפי כל הבריות שיהיה נקרא אלוקי הארץ, אבל אין לנו עוד בימינו כאברהם אבינו שיוכל לעשות כזאת. ואפילו במתן תורה שהיתה התגלות השכינה לא מצינו שאומות העולם חזרו למוטב על ידי כך, וגם אחרי שהתקבצו ובאו אצל בלעם ואמר להם ה' עוו לעמו יתן שהקב"ה נתן את התורה לישראל (ובחים קטז, א), לא מצינו שחזרו בתשובה אלא נשארו להיות גויים. ולא עוד אלא שגם בקרב ישראל אנו רואים שארבעים יום בלבד לאחר מתן תורה כבר עשו מה שעשו, כמו שנאמר (שיר השירים א, יב, ועיין שבת פח, ב) עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו.

כי כן קבע הקב"ה את סדר עולמו, שעד שלא יהיה עולם התיקון יהיו בעולם כוחות הטומאה, ולפני אור הגאולה בהכרח שיתגבר החושך, כמו שנאמר (בראשית א, ב) והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים, ואמרו במדרש (בראשית רבה ב, ד) זה רוחו של מלך המשיח, ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, זה אורו של מלך המשיח (ראה אור החיים הק' שם, אות כב), אך הסדר הוא שתחילה חייב להיות תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, ורק אחר כך תבוא הגאולה, באופן של ויאמר אלקים יהי אור, דהיינו שלא

תתחיל הגאולה באופן שרוח התשובה תבוא בהתעוררות ממרום.

*

זהו הדרך ישכון בה אור, שלא יתעסק אדם לתקן את הפושעים בכל העולם, אלא ישתדלו היהודים הכשרים להציל את עצמם מרשת היצר ולא לחטוא, ללמוד ולהתפלל כראוי ליהודי כשר, ולהתנהג בכל האורחות כיהודי כשר, לדקדק במצוה קלה כבחמורה ולהדרר אחרי מצוות עד מקום שידו מגעת, לגדל הבנים לתורה וללמדם תורה בדרך אבות, ובכך ממילא יעורנו ה' ויחליש את כח הטומאה, ואנו בשלנו נעשה כמה שאנו יכולים וכמה שהקב"ה משער שאנו יכולים לתקן אותנו ואת בני ביתנו, וכמו ששנו חכמים בלשון המשנה (אבות ב, טז) לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל הימנה.

אין מוטלת עלינו האחריות על מעשיהם של הרשעים והכופרים והמשומדים, ואין זה כלל דרכינו

וראה בשפע חיים – דרשות חומש ורש"י, תשד"מ (פרשת מסעי): שמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע ששמע מזקה"ק מצאנו זי"ע בשם הרה"ק מראפשיץ זי"ע, שהעולם סבורים שביאת משיח צדקנו תהיה במהומה גדולה, אך לא כן, אלא הסנדלר יישב וכלי אומנותו בידו, החייט יישב ליד כלי התפירה והחנווני יישב אצל חנותו וימכור סחורתו, ולפתע יבואו הנערים במרוצה ויאמרו למה תשבו במקומכם ולא תרוצו החוצה, הלא משיח בא, ומיד ירוצו כולם החוצה ויוכחו לראות שאכן משיח בא, עכדה"ק. פתאום יבוא האדון (מלאכי ג, א), הכל יהא פתאום, בבת אחת וללא שום הכנה מקודם רק לפתע יראו שבא הגואל.

אליהו שנאמר (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות על בנים, ע"כ. הוי אומר שבני ישראל לא ישוּבו בתשובה כאשר אנשי הפוליטיקה יפעלו להחזירם בתשובה, ולא כאשר אלו הרואים עצמם כמתקני העולם ומוכיחים בשער יחזירום בתשובה, רק כשיראו שבא אליהו אז יחזרו כולם בתשובה כבת אחת, ואפילו אלו שלא יראו את אליהו, אלא שאליהו יעמוד בפניה אחת ומשם יאיר ויכניס התעוררות תשובה בלב כל העולם.

בן שמעתי מצדיקי אמת שאמרו כיצד יהיו פני הדברים בעת ביאת המשיח, שכל אחד יהיה מרוד בעסקיו, החנוני יעמוד בחנותו ושאר בעלי מלאכה במלאכתם, ופתאום תצא השמועה שאומרים שמישיח בא, ויאמר כל אחד לעצמו, אוי לי שחטאתי כל כך ואני בוש וגכלם להישאר כאן בחנות, ומיד ירוץ ברגליו לבית הכנסת ושם ישפוך נפשו בתפילה לשוב אל ה' ולהתחרט על חטאיו, וכן יבואו כל אחד ממקומו, עד שתוך זמן קצר יתמלא בית הכנסת בהמוני אנשים שיבואו מכל העיר ^א. כך

---

^א ראה בעש"ט עה"ת (פרשת ויחי, אות א) עה"כ ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, אשר יקרא, דרך מקרה, שכל אחד ואחד ישב על עבודתו, בהיסח הדעת, ופתאום יבוא משיח. כן ראה בספר מלבוש לשבת ויו"ט (פרשת עקב) ששמע כזאת מהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, בשם רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע עיי"ש. ובספר משנה למלך להרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע (פרשת ויחי) ששמע כזאת כמה פעמים מרביה"ק מצאנו זי"ע בשם רבו הקדוש זי"ע עיי"ש.

המעשה אשר אעשה אך לדרך ולהתפלל, או הלכות שבת ושאר הלכות הנוגעות בכל צעד בחיי האדם.

את כל זאת ממאן אדם לדעת ולהתבונן, כי הוא מתברך בלבבו לאמר הלא אנכי איש הגון ומושלם וגם זקני הארוך יורד על פי מידותי, הרי בני לומדים היטב גמרא בתלמוד תורה, ובנותי אף שהן עובדות ומדברות אנגלית כל היום אבל הן מתלבשות בצניעות והן בנות ישראל כשרות, וכך הוא שבע רצון מעצמו ויוצא שמח וטוב לב בלי לראות את נגעי עצמו.

תחת שיביש ויתבונן לתקן את עצמו, הוא עסוק רק בפעולות של היפה בנשים, הכוונה על פי מה שדרשו במסכת עבודה זרה (י"ב, ב) על הפסוק (תהלים קיב, א) אשרי איש ירא את ה', אשרי איש ולא אשרי אשה [בתמינה], אמר רב עמרם אמר רב, אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש, רבי יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש, ע"כ. מבואר מזה שאשה היא כינוי למדריגה נמוכה של אנשים הפחותים שאינם יכולים להתחזק ולהתגבר כאיש על תאוות לבם. על כך אמר כאן הכתוב, שאם לא תדעי 'לך', שלא תתעסק לתקן את עצמך, ותחת זה תדאג רק למען 'היפה בנשים', דהיינו לייפות ולתקן את מעשיהם של הרשעים שהם בבחינת הנשים, לחפש בכל קצוי ארץ היכן נמצא איזה מחלל שבת או כאלו האוכלים ביום הכיפורים ואוכלי החזיר, כדי להשתדל לזכות אותם באיזה מצוה כגון להניח להם תפילין וכדומה בכל מיני דרכים, הכל תסכים לעשות

להשתדל לתקנם. את זאת היו יכולים לעשות רק קדושי עליון כמו הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע, הרה"ק רבי לייב שרה"ם זי"ע, הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע, וכדומה להם, שהלכו לזכות את הנשמות הנידחות. אמנם אנתנו נעבוד את ה' לנו ולבני ביתנו, ולאנשים הכשרים בישראל הקרובים לנו, אשר בהם נקיים (ישעיהו מא, ו) איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, חזק ונתחזקה בעד עמנו (דברי הימים א' מ, ג). ואיש יעורר את לבב אחיו לאמר, הלא אנו עומדים בשנת תש"מ, וזה לנו כבר אלף ותשע מאות וי"ג שנה בגלות המד הזה, ועדיין יד רשעים צלחה והסמרא אחרא עדיין מתגברת, ושוב מבקשים הרשעים להביא מבול של אש על העולם, ולא עת לחשות, כי על מה אנו מחכים ומצפים עוד, הלא אפילו הארבע מצורעים אמרו איש לרעהו מה אנחנו יושבים פה עד מתנו (מלכים ב' ג, ג). כך צריכים יראי ה' להתאגד בינם לבין עצמם להתחזק בדרך התורה.

*

על כך אמר הכתוב (שיר השירים א, ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גריותך על משכנות הרועים, דהיינו שהכתוב בא בתוכחת מוסר, אם לא תדעי 'לך', דהיינו שבקוצר דעתך לא תסתכל על עצמך ולא תאבה לעשות את חשבון נפשך כינך לבין עצמך, האם אני לומד תורה כראוי, האם אני לומד בכל יום לכל הפחות דף גמרא עם תוספות, האם אני לומד בכל יום לכל הפחות ב' או ג' פרקי משניות, האם אני לומד בכל יום כמה סעיפים בשולחן ערוך לדעת את

שומים מנין לכם, ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מוקן אחד וכו', אמר לו רבי בכך אתה פוטרני, אמר לו שומה וכו', עיי"ש, הרי שלא רצו כלל להאריך בדברים עם הפושעים והכופרים.

ולא זו בלבד אלא שגזרו חז"ל (עין עירובין סב, א; שו"ע או"ח סימן שפה, א; לבוש שם סעיף א) שאסור אפילו לגזר סמוך לצדוקים שמא ילמדו ממעשיהם, הרי שלא אמרו חכמים לגזר עמהם יחד במטרה לתקנם ולהחזירם למוטב, אלא אדרבה רצון חכמים היה שלא נתעסק עמהם כלל, ויהיה להם אשר להם.

לבן, צאי לך בעקבי הצאן, תלך בעקבי הדורות הקודמים, ורעי את גדיותיך, כלומר הגדדים שלך, שתתעסק רק להיטיב אותך ולהשגיח על בניך הנמשלים לצאנך, על משכנות הרועים, כדרך חכמי התורה שהיו מדור דור שלא התעסקו בתיקון הפושעים, ואף אתה תגדל את בניך לתורה ולמעשים טובים, ותשתדל שיהיו לך בנים תלמידי חכמים, לא רק בנים היודעים צורת האותיות וחומש וקצת גמרא, אלא בנים שיהיו בקיאים בש"ס ותוספות, ולכל הפחות בחמש מאות דפים גמרא ותוספות, כי את זאת ה' אלקיך שואל מיהודי שיש לו בנים, ששאיפתו ועבודתו תהיה שיהיו לו בנים ובני בנים עוסקים בתורה, אשר עיקר עיסוקם יהיה בתורת ה', ולא בעסקי מסחר והבלי העולם הזה, ולא יתהלל המתהלל כאשר בניו יבנו לעצמם בתים מפוארים ומעוטרים בזהב וכסף, כאשר אנו רואים בימינו אצל הרבה אנשים אשר כוחות הטומאה לגמרי העבירו

ובלבד שלא תדעי 'לך' שלא תרצה להסתכל על עצמך. ובאמת הא בהא תליא, שבגלל שאתה עסוק רק בבחינת 'היפה בנשים' לתקן את הפושעים, לפיכך 'לא תדעי לך' שאינך משגיח לתקן את עצמך.

על ענין זה אני מעורר כבר בשלושים שנה, שחובתו של אדם בעולמו היא להשגיח רק על עצמו, ועל בנו ובני ביתו וזרעו אחריו, להשתדל שהם ישמעו בקולו, ולהשפיע על בנותיו להתלבש כמו בת ישראל כשרה, ושלא יקראו בספרים פסולים באנגלית, ולא ישמעו לכלים האסורים, וכל שכן שלא יביטו בכלים האסורים והטמאים, ולא יתאוו תאוה לכל המותרות והבלי עולם הזה. רק על עצמו ועל בנו ישגיח, ואפילו על אחיו ושאר קרוביו איני יודע אם עליו מוטלת המלאכה להשפיע עליהם.

על כך מוסיף הכתוב ואומר, **צאי לך בעקבי הצאן וגי'**, כלומר אל תעשה לעצמך דרכים חדשים אשר לא שערום אבותינו, אלא תלך בדרך הישן ובעקבי הדורות הקודמים, כפי שכבר אמרתי הרבה פעמים שלא נמצא בשום מקום במדרש או גמרא שהחכמים הקדושים השתדלו פעם לתקן את הצדוקים ושאר הכופרים, ואדרבה מצאנו בכמה מקומות שזולזו בצדוקים וענו להם דרך שחוק, כמובא במדרש (במדבר רבה י"ח, ה) שצדוקי אחד שאל איזה שאלה את רבי יוחנן בן זכאי, וענה לו בדרך שחוק, ואמרו לו תלמידיו לזה דחיתו בקנה, עיי"ש. ובגמרא מצינו (מנחות סה, א) שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת, ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם,

באורם של אלה הדברים נתנה ראש ונשובה לביאור הפרשה, כי הנה זקה"ק ז"ע בייטב לב בתוך דבריו (שהבאנו לעיל) על הפסוק למה הרעותה לעם הזה, שהכוונה ששאל משה למה עשה הקב"ה אותם רעים וחמאים, פירש שדבריו של משה נאמרו כלפי דתן ואבירם והערב רב, שאמרו במדרש (שמות רבה א, לה) שהם אלו שאמרו למשה ירא ה' עליכם וישפוט וגו', ועליהם טען משה רבינו ואמר למה הרעותה לעם הזה, שיש ביניהם רשעים של הערב רב שאינם מאמינים בה', עיי"ש לדרכו בקודש.

ולדרכנו מבואר מזה, שמשה רבינו אחז צדיק דרכו להיטיב ולתקן אפילו את הרשעים הללו כמו דתן ואבירם, וכפי שמצינו גם במחלוקתו של קורח (במדבר טו, כה-כו, וברש"י) ויקם משה וילך אל דתן ואבירם, כי סבר להחזירם למוטב, ורק כאשר ראה שיצאו בקומה זקופה לחרף ולגדף אז אמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו'. כי אמנם משה רבינו בקדושתו ומדרגתו הרמה סבר שהוא יכול להיטיב אפילו את דתן ואבירם.

על כן, כשאמר משה למה הרעותה לעם הזה, שמען כלפי מעלה מדוע עשה הקב"ה שיהיו בעולם רשעים וחמאים כמו דתן ואבירם, דהיינו שנשא באחריות על עצמו שלא יהיו בעולם רשעים כמו דתן ואבירם, כי אם תתפשט טומאתם עלולים הם לאבד את העולם, על זאת, וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה, פירוש, אני הוא המהווה כל הוויות (ראה רמב"ן כאן), וזאת

אותם על דעתם ועל דעת קונם והסירו אותם מדרך האמת, רח"ל. איני חפץ לדבר סרה על בני ישראל, אבל ההכרח אתי לעורר על כך, וה' הטוב יכפר בעדי.

*

בללם של דברים, שצריך אדם לקבוע בלבו, שאין לו עסק במעשי הגויים והפושעים, כי מי יודע אולי הם מנשמות הערב רב, או שאינם מורע ישראל כלל ורק התערבו בינינו מרוב עתים וימים.

כך היה גם בעת התפלגות הקהילות בהונגריה, שהתפלגו היראים האורתודוכסים מהפושעים הניאולוגים, שמעולם לא עלתה על דעתו של אף אחד מיראי ה' ללכת לתקן את הניאולוגים ואת רבניהם. כך היה בקלויזנבורג ובסיגעט ובסאטמער ובכל מקום בו היתה קהילה של יראי ה', שהיתה ההתבדלות בשלימות, וניתקו כל קשר וכל שיג ושיח עם הפושעים והכופרים. לא פנו כלל להביט לצד הרפורמים והניאולוגים והקונסרבטיבים, ואסרו את הטעמפל שלהם עד מדרך כף רגל. אפילו באלו הערים שרוב העיר היו מן המתחדשים, והיה שם עשר אלף או חמישים אלף ניאולוגים, ומאידך לא היו שם רק כמאה יהודים יראי ה' אורתודוכסים, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויחדיו והקימו לעצמם להם בית כנסת ומקוה ובית מדרש והעמידו עליהם רב ושוחט, באופן שיהיה כשר על טהרת הקודש, ולא היה איכפת להם כלל במעשי הכופרים.

*

דעים ודרכי ה' הנעלמים שאי אפשר לאדם להשיגם.

והוא שאמר לו הקב"ה למשה, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שד-י, ושמי הוי"ה לא נודעתי להם, כלומר לא גיליתי להם סוד זה מדוע אני מהוה כל ההוויות ואני מחיה ומקיים אפילו את הרשעים, כי זהו מפלאי דרכי הנהגת העולם ורק הקב"ה יודע בחשבון פרטי על כל רשע למה הוא חי, כמו שידוע לפניו בפרטיות על כל החיות הטורפות והשקצים והרמשים שבעולם מה תפקידם בעולם, כמו שאמרו חז"ל (אבות ו, יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, ואין אנחנו יכולים להבין ואין לנו לחקור בנסתרות לה' אלקינו מדוע הקב"ה מאריך אף לרשעים והם חיים בעולם הזה, כשם שאין אנו מבינים מדוע ברא הקב"ה את כל השקצים והרמשים בעולם. ברם, על אף שלא גיליתי לאבות הסוד מדוע אני מחיה את הרשעים, אולם גיליתי להם את בחינת א-ל שד-י, שאמרתי לעולמי די, שכאשר יראה הקב"ה שהרשעים מתגברים ביותר עד שיכולים להחריב את העולם, לא יתן להפק זממם ויעצור בעדם שלא יתפשטו יותר.

את זאת אנו למדים מפרשה זו, שכל זמן שעדיין לא בא משיח יהיו תמיד רשעים בעולם כרתן ואבירם, אולם אין לנו להתיירא מזה כלל, ואנו נעשה את שלנו, ונבטח בה' אלקינו שלא יתן לרשעים לעבור את הגבול, ודבר זה מסור בידי הקב"ה שרק הוא יוכל לשער דבר זה, ואנחנו אין לנו אלא

היא מדרתי שאני נותן חיות לכל הברואים ואני מקיים אפילו את הרשעים. ואם מפני שאתה מתיירא שכח הטומאה תתפשט בלא גבול, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שד-י, אשר שם זה מורה שאמרתי לעולמי די, וכשם שכאשר כוחות הטומאה ביקשו שהעולם יתרחב יותר אמרתי לעולם עד פה תבוא שלא יעברו את גבולם, כן כשאראה שעלול להיות חורבן עולם, אומר לטומאה עד פה תבוא.

ומאחר שכן, אפילו אם יהיו הרבה רשעים בעולם, ויהיה נדמה לך שכח הטומאה מתגבר והולך מיום אל יום, אל ירך לבבך ואל תירא ואל תשית לבך אליהם כלל, אלא אתה תמשיך בשליחות שלך לחפש רק אחר אלו היהודים הרוצים לעבוד את ה' ומאמינים בה' ובמשה עבדו, וישמח לבך כזה שעוד יש יהודים מאמינים, ככתוב (שמות ה, לא) ויאמן העם ויקדו וישתחוו, ומה שלא שמעו אליך עד עתה היה רק מקוצר רוח ומעבודה קשה. אך בסופו של דבר יחזרו כולם בתשובה וישמעו אליך, ולא זו בלבד אלא שבהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, שיקבלו את התורה מסיני. ואמנם גלוי וידוע לפני שגם לאחר מתן תורה בסיני יכשלו שוב בחטאים, ושוב ישובו בתשובה, ולבסוף שוב יחטאו וחזור חלילה, וכך יהיה סדר העולם עד שיבוא עולם התיקון. אבל לפני שיהיה עולם התיקון בהכרח שיהיו תמיד בעולם אנשים כרתן ואבירם, גם כשכבר יהיה הבחינה של תעבדון את האלקים על ההר הזה. ואלו הם שני דברים שאינם סותרים זה את זה, והם מפלאי תמים

כביכול עצות להקב"ה כיצד לטהר את העולם, אלא דבר זה שייך לבורא כל עולמים שהוא יכול לטהר את ישראל, כאמור (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, ואין אנו צריכים לתת עצות להקב"ה כיצד יעשה זאת.

אנו אין לנו אלא ללמוד ולהתפלל ולעבוד את ה' יותר מכפי יכולתנו, ובוה אפשר לקרב את הגאולה ולהמשיך יותר רחמים על העולם. כל יהודי המקיים מצוה הרי הוא מעורר בוה את הקדושה העליונה, וכשהקדושה מתעוררת הרי היא נכנסת ללב יהודים אחרים, וזאת היא כל עבודתנו לחזק את כח הקדושה בעולם, ואז יטהר הקב"ה את כל נשמות ישראל, שעל כך קבעו להתפלל (ברכות נו, ב) והשב לב עובדיהם לעובדיך, ואין כוחנו אלא בפה להתפלל השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, דהיינו שאתה ה' לברך יכול לעשות זאת, אולם אנו לעצמנו אין יכולים לעשות מאומה ואנו מוסרים הכל ביד השי"ת כי הוא הכל יכול.

ויהי רצון שהקב"ה השומע תפילת כל פה ישמע תפילתנו ויעזורנו שמחודש זה יתחיל רוח טהרה וברכה, ותהיה השנה הזאת שנת גאולה וישועה, סוף וקץ לכל צרותינו, תחילה וראש לפדיון נפשינו, וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו, אמן.

להשליך על ה' יהבנו ולבטוח בו בלב שלם.

*

הנה קרב ובא ראש חודש שבט, ושמעתי מצדיקים שאמרו כי 'שבט' ראשי תיבות ש'מרם ב'רכם ט'הרם. וזקה"ק מצאנו זי"ע אמר, כשהייתי אברך הייתי שמח מאד כשבא חודש שבט, כי מעתה לא יעברו שני שבועות בלי שיהיה יומא דפגרא. וחודש שבט בא אחר חודש טבת שכידוע הוא חודש נמוך, ואילו חודש שבט הוא כבר מן החדשים המאירים יותר, בבחינת שמרם ברכם טהרם. ולכן אחרי שהתחילו ימי השוכבי"ם בחודש טבת בא חודש שבט שאז נמתקים הדינים הקשים של חודש טבת. גם לרבות קרב ובא יום חמשה עשר בשבט שבו מרכים באכילת פירות (מגן אברהם, סימן קלא ס"ק מז), ובו עושים כבר הכנה לחג הסוכות להכין ולבקש אז על פרי עץ הדר, כמובא בספרים הקדושים.

בן יעזרנו ה' אלקינו, שמרם שישמור את כל בני ישראל מכל דבר רע, ברכם שיברך את כל בני ישראל בכל הברכות ובכל מילי דמיטב, ועם כל זאת יהיה מהרם, דהיינו שלא תבוא הטהרה באופן של מלך שגזירותיו קשות כהמן כדי שיחזרו ישראל בתשובה, אלא יחד עם השמירה והברכה תהיה גם טהרה. וזאת יתכן רק על ידי שיהיה מהרם, שאתה ה' תטהר אותם, כי לא לנו לתת

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

על ידי אחדות ואהבת ישראל נמתק מהם מדת הדין

משה רבינו המתיק מדת הדין הבא משם אלקים

נקדים מדברי הש"ך עה"ת (פרשתו, ד"ה ובמדרש) על מה שאמר הקב"ה למשה רבינו אני ה', דתיבות אלו בנימטריא פ"ו, וזהו יתר אחד על שם אלקים שבנימטריא פ"ו. כי באמת לא הגיע עדיין זמנם לצאת ממצרים אלא שנתעורר בחינת ר'אשו כ'תם פ"ז (שיר השירים ה, יא), שהוא ראשי תיבות פר"ך, והתגבר על מדת הדין משם אלקים שהוא כמנין פ"ו, ועל ידי זה נתעוררה ישועתם מעבודת הפרך, עכדה"ק עיי"ש.

הביאור בזה יש לומר על פי מה שכתב החיד"א בספר שמחת הרגל (על הגדה של פסח, לימוד ג, ד"ה נצחה), שבני ישראל היו צריכים להיות משועבדים במצרים ת"ל שנים (שמות יב, מ) כמנין ה' פעמים שם אלקים, אך מחמת קושי השעבוד ניכה הקב"ה ארבע חלקים והיו לבסוף רק פ"ו שנים בקושי השעבוד (ילקוט, שיר השירים, רמז תקפ"ו), כמנין אלקים פעם אחת, ואילו שאר הד' אלקים נהפכו לחסדים ורחמים, ואשר

בתורה"ק (שמות ו, כג) וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם.

כבר עמדו לבאר למה פתח וידבר אלקים, וסיים לאמר אני ה' (עין רש"י ושפתי חכמים). כן יש לדקדק למה נאמר אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, כל אחד בנפרד, ולא אמר אל אברהם יצחק ויעקב.

לעיל בסוף פרשת שמות (ה, כב-כג ו, א), וישב משה אל ה' ויאמר אדני-למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך, ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו. והוא פלא מה שהוצרכו להמתין עד עתה בשביל אתחלתא דגאולה. ובמדרש (שמות רבה ו, ב), אמר לו הקב"ה וכו' חייך יש לך לידע שנאמר (קהלת ו, ח) טוב אחרית דבר מראשיתו.

זאת סיים בריבוי העם, ורק אחר כך חזר להטבה שהטיב להם הקב"ה.

והביא מה שכתב בספר פרשת דרכים (דרוש יח) על הגמרא (עירובין פו, א) דרש רבא בר מרי, ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצרהו (תהלים סא, ה), אימתי ישב עולם לפני אלקים, בזמן שחסד ואמת מן ינצרהו. והקשה דלכאורה מה הוסיף רבא בר מרי יותר ממה שכתוב בפסוק, ותיריך על דרך דאיתא במדרש (עיין רש"י, בראשית א, א; מדרש אגדה, פר' בראשית, ד"ה ברא) מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדת הרחמים. וזהו שהיה קשה לרבא, אימתי ישב עולם לפני אלקים, רצ"ל היאך יתקיים העולם בשם אלקים שהוא מדת הדין, הרי ראה שאין העולם מתקיים באופן כזה. ותיריך בזמן שחסד ואמת מן ינצרהו, ועל פי שאמרו חז"ל (עיין שמות רבה מא, א; רש"י, בראשית יח, טו) גדולה מתנת עניים שמהפכת מדת רוגז לרחמים, והיינו דעל ידי שבני ישראל מרבים בחסד וצדקה, בכך מחזיקים את העולם במדת החסד, עכ"ד.

ולבן אחר שצוה פרעה למילדות העבריות להרוג כל בכור, נאמר (א, יז) ותיראן המילדות את האלקים, היינו שחששו מהגזירה הקשה שבאה מהתגברות מדת הדין על ידי שם אלקים, ורצו להמתיק זאת על ידי מדת החסד והרחמים. ולכן לא זו בלבד אשר ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, אשר לפי ערכן אין זה נחשב ליראת שמים כלל וכלל אלא כדבר פשוט, אלא בנוסף לזה ותחיין את הילדים, וברש"י

לכן שותים ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה, כי כו"ס בגימטריא אלקים.

והחשבון של ד' פעמים אלקים הוא כמנין שמ"ד, ובזכותו של משה רבינו, שהוא חד יתר על שמ"ד, זכו להמתיק ד' אלקים. ולכן אמר הקב"ה למשה רבינו (שמו"ד ג, ג) אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, כי דווקא הוא ששמו מורה להתגברות על ד' פעמים אלקים, הוא יכול לגאול את ישראל. וזהו שאמר לו הקב"ה (שמות ג, יב) וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, היינו אות אחד שהיא תוספת על ד' פעמים אלקים, לכן אנכי שלחתיך דייקא, עיי"ש דבה"ק.

על פי זה יש לומר, דאחר שהקשה משה רבינו למה זה שלחתיני, נאמר וידבר אלקים, לרמוז שמחמשה פעמים אלקים צריך להישאר רק פעם אחת בלבד, ושאר ארבע אלקים צריכים להמתיק, וזאת יכול לעשות רק משה רבינו ששמו מורה על המתקת ארבע פעמים אלקים, ועל ידי זה יקויים אני הוי"ה, המורה על רחמים, ובכך יומתק גזירת השעבוד.

המתקת מדת הדין על ידי מעשה צדקה וחסד

עוד על הדרך להמתיק הדינים ששורשם משם אלקים, יש לומר על פי מה שכתב זקה"ק זי"ע בישמח משה (פרשת שמות, ד"ה והנה עוד נ"ל) על הכתובים (א, כ-כא) וייטב אלקים למילדות וירב העם ויעצמו מאד, ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים. ודקדק שפתח הכתוב וייטב אלקים למילדות, ולא נאמר מה הטיב, ותחת

(פרשת שמות, אות י) שהביא המדרש (תנחומא, פרשת נצבים, אות א), אתם נצבים היום (דברים כט, ח), מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים, אף אתם, כשאפילה לכם, עתיד להאיר לכם אור עולם וכו', אימתי בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת, שנאמר (שם ה, ד) חיים כולכם היום, בנוהג שבעולם אם נוטל אדם אגודה של קנים שמא יכול לשברם בבת אחת, ואילו נוטל אחת אחת אפילו תינוק משברן, וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת.

נמצא מדברי המדרש שכאשר יש אחדות בין ישראל זוכים על ידי זה לגאולה, והקב"ה מאיר להם חשכות הגלות, וכמו יום שלפעמים מאפיל ולפעמים מאיר. וביאר הכתוב (שם ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים, דהנה בימות החמה היום לווה מן הלילה, ואילו בימות החורף הלילה לווה מן היום, וכמו שאומרים בתפילת ערבית, גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור. והנה יום מורה על מדת הרחמים משם הוי"ה על דרך הכתוב (תהלים מב, ט) יומם יצוה הוי"ה חסדו, ואילו לילה הוא זמן שליטת מדת הדין משם אלקים, אבל כששני השמות הקדושים מתאחדים יחדיו, נתהווה המתקה (וזה"ק, פרשת תרומה, ח"ג דף קסא, ב). וזהו וידעת היום, שתתבונן במהותו של יום שפעמים מאפיל כשהלילה ארוך, ולפעמים מאיר כשהיום ארוך, ומהו והשבות אל לבבך, שתבין ותשכיל כי הוי"ה הוא האלקים, שגם מדת החסד משם הוי"ה ומדת הדין משם אלקים, כאשר הם מתדבקים יחדיו, הם מתמתקים.

שהיו מספקות מים ומוזן, ועל ידי מעשי החסד עוררו המתקת מדת הדין של שם אלקים.

זהו שאמר הכתוב, וייטב אלקים למילדות, רצ"ל שהמילדות הטיבו והמתיקו את שם אלקים, וכיון שנמתקו הדינים לכן יירב העם ויעצמו מאד. ורק אחר כך אמר הכתוב השכר שנתן הקב"ה למילדות, ויהי בי יראו המילדות את האלקים, שהמתיקו מדת הדין, לכן בשכר זאת ויעש להם בתים, עכדה"ק.

ויבואר כזה הא דאיתא בספרים הקדושים (סמיכת משה, חידושי תורה לו' אדר, ד"ה ובה נפרש הג') שאותיות המילוי של שם אלקים [ל"ף מ"ד ו' ו"ד מ'] הם בנימטריא 'חסד א-ל כל היום'. והלימוד כזה העל ידי מעשה חסד וצדקה זוכים להמתיק מדת הדין הבא משם אלקים, ועל ידי זה זוכים לישראל להשפעת טובות וכל מילי דמיטב.

בן אמרו צדיקים דכאשר בני ישראל מקיימים המצוה (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, אזי מתקיים המשך הכתוב אני ה', שכביכול הקב"ה גם מצטרף בחבורה זו. ויש לומר עוד, העל ידי אהבה ואהוה ועשיית חסד אלו עם אלו, אזי אני הוי"ה, רצ"ל שמתעורר שם הוי"ה המורה על רחמים וחסדים, ואילו כל הדינים והקטרוגים הבאים משם אלקים, בטלים ומבוטלים.

שם אלקים נמתק בכח האחדות

ביתר שאת יש לומר על פי מה שכתב זקנה"ק מסיגוט ז"ע בייטב לב

לזולתך אי אפשר להמתיק שם אלקים, ונמצא שאתה גורם להתגברות מדת הדין וריבוי הצרות על כלל ישראל בגלותם שיהיו נאנקים ח"ו עוד יותר תחת סבלות מצרים.

משה רבינו באהבתו לישראל מסר נפשו להחיש ישועתם

לא זאת היתה מדתו של משה רבינו שהיה נשמה כוללת של כלל ישראל (עיין שהש"ר א, סה) והיה להם רועה נאמן ורחמן באהבה ואחווה, ותמיד היה מיצר ודואג על סבלם ועינויים כמוכא במדרש (שמות רבה א, כו), וירא בסבלותם (שמות ב, יא), מהו וירא, שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן וכו' עיי"ש. ומדה זו של אהבת ישראל גרמה לו לטעון כלפי מעלה למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני, ואף שלא היה זה דבר הגון כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קיא, א), מכל מקום ברוב אהבתו לישראל היה מוכן למסירות נפש לאבד את כל חלקו בעולם הבא ובלבד להחיש את ישועתם של ישראל.

וזהו בבחינה שאמר זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע בדרשתו האחרונה לפני פטירתו, הנה כבר זקנתי ויכול אני להשתבח במדת יעקב אבינו כוחי וראשית אוני (בראשית מג, ג), גלוי וידוע לפני רבון כל העולמים דאילו הייתי יודע כי עד עכשיו לא נוכח לביאת המשיח, לא הייתי מסוגל לסבול זאת, אלא רימו אותי מן השמים ובכל יום אמרו לי שבעוד יום יבוא, וכך דחו אותי מיום

בן נרמו בכתוב שהביא המדרש, ואתם הדבקים, כשתהיו בדביקות ואחדות זה עם זה, יתעורר בזה גם למעלה בהוי"ה אלקיכם, שיתאחדו שם הוי"ה ושם אלקים, כמו חיים כולכם היום, היינו בחינת יום שלפעמים מאפיל ולפעמים מאיר. וזהו אתם נצבים היום, בחינת יום, בזמן אשר כולכם באחדות ובאגודה אחת, לפני הוי"ה אלקיכם דייקא, המורה לאחדות בשמות הקדושים הוי"ה אלקים הגורם להמתקה, עכרה"ק.

פירוד הלבבות במצרים גרם לצרת השעבוד

לא לחינם חלה גזירת שעבוד גלות מצרים בעון מחלוקת ופירוד הלבבות [ודברינו על פי פשטות דקרא], וכל זמן שיעקב אבינו ובניו השבטים היה בחיים ועוד היו מקובצים ונאספים יחדיו, לא היה השעבוד, ורק כאשר יומת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, אזי ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו' (שמות א, ו-ז), רומז לכך שנתפרדו זה מזה ונעשו חברות חבורות, וכיון שכן לא היו יכולים להמתיק את מדת הדין, ודין גרמא שהחלה צרת השעבוד.

וכבר אמר משה רבינו לאחר שראה שני אנשים עברים נצים (שם ב, יד) אכן נודע הדבר, וברש"י נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך. ומשה רבינו לא היה יכול לסבול זאת וצעק מנהמת לבו לרשע למה תכה רעך (שם, ג), רצ"ל הלא מחמת מעשיך ושנאתך

שהם אחרית דבר, והם ממתיקים שם אלקים מראשיתו היינו אותיות אלקים גופא. וזהו טוב אחרית דבר, שהאחרית דבר מטיב וממתיק את הראשית.

הבוחר בעמו ישראל באהבתם זה לזה

על זאת צריכה להיות תשובתנו עתה בימי השוכבי"ם, לשוב ולהתאחד יחדיו, איש את רעהו יעוזרו ולאחיו יאמר חזק (ישעיה מא, ו), ונדיה כולנו בבחינת בני איש אחד נחנו (בראשית מב, יא), שלא ניתן ליצר הפירוד לעשות שמות בנינו. תחת זאת נקומה נא ונתאגד שוב ונרצה ונפיים איש את רעהו מתוך ידיעה ששורש וסיבת כל הגליות הוא פירוד הלכבות ששורר בנינו, וזהו שמעכב את הגאולה, כי הקב"ה בוחר בעמו ישראל באהבה, ואינו חפץ שיהא בנייהם שנאה ומריבה ח"ו. והיא הנתנת שבזמננו מתגברת הסט"א בכל כוחה להכניס פירוד ומריבה בין שלומי אמוני ישראל.

לבן אחר שאמר הכתוב וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה, המורה על המתקת הדינים משם אלקים, המשך ואמר, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, נקט כל אחד מהאבות הקדושים בנפרד, כי כל אחד מהם מדה אחרת היתה בו, אברהם היה ממדת החסד, יצחק מדת גבורה ויעקב מדת תפארת כנודע (עיי' זוה"ק, פרשת לך, ח"א דף צו, א), ובא להורות דהגם שכל ישראל באים מעדות שונות וכל עדה יש לה מנהגים והליכות, מכל מקום חייבים כולם להיות אגודים ומאוחדים זה עם זה.

ובעידן רעוא דרעוין ש"ק פר' וארא תשנ"ב

ליום, ושואל אני, וכי רבותא היא להוליך שולל יהודי זקן [אן אלטן נאָר], ואני מבקש שעל כל פנים כעת תביא את הגאולה השלימה, ושמא תאמר שבבקשת הגאולה אני דורש את טובת עצמי, על כן הנני מגלה דעתי ואומר שאני מקבל על עצמי שישרפו אותי ויפזרו את אפרי על השבעה ימים ושמעולם לא אדע שמישה בא, ובלבד שיבוא ויתגדל ויתקדש שמייה רבא, עכדה"ק. ומה נוראים הדברים, שמסר את נפשו לגמרי, וכל חפצו כביאת המשיח לא היה אף בשביל לזכות לאור התורה ושיוכל להתענג מזיו השכינה, שהרי הסכים שיפזרו אפרו על שבעה ימים ויהא כלה ונאבד לעולמי עד, אלא שיתגדל ויתקדש שם ה'.

ואכן כשראה הקב"ה את מסירות נפשו של משה רבינו להיות מוכן לאבד נפשו ונשמתו לטובת בני ישראל מרוב אהבתו אותם, תיכף ומיד אמר לו עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם ויביד חזקה יגרשם מארצו, כי עכשיו בכח מדת האהדות במדרגה גדולה כזו נתהווה המתקת ממדת הדין הבא משם אלקים. ולכן וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה, וכנ"ל שמושה רבינו המתיק שם אלקים ונתעוררה מדת הרחמים משם הוי"ה ב"ה, ולא נוקקו להשלים מנין ד' פעמים שם אלקים.

זהו הרמז בדברי המדרש, אמר לו הקב"ה וכו' חייך יש לך לידע שנאמר טוב אחרית דבר מראשיתו. רומז על אותיות המילואים של שם אלקים שבגימטריא חסד א-ל כל היום,

הר"ר יעקב הרשקוביץ הי"ו

חיפה

בן הרה"ח ר' שלמה יצחק הי"ו, וחתן הרה"ג ר' דוד זלמנוביץ שליט"א
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יוכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרב אליהו יוסף שפיצר שליט"א

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' אהרן ישעיה הי"ו, וחתן הרה"ח ר' ישראל שטרן הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יוכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

משפחת ראזענבוים הנכבדה הי"ו

מאנסי - בני ברק

לזכות ידידם הנאמן הרה"ח ר' יחזקאל יצחק שימון הי"ו
מנהלם המסור של מוסדות 'בית רחל' במאנסי
ומזכה הרבים בהשגת דברות הקודש שנשא כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע
בשנים תשי"ב-תשי"ג, מכתבי אביהם הרה"ח ר' יעקב דוב ראזענבוים ז"ל
לדרגל השמוחה במעונו בהיכנס בנו הב' מרדכי שיחי'
לעול המצוות במזל טוב
יוכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרה"ג ר' אהרן ישעיה שכטר שליט"א

ראש כולל 'קול יהודא' רמת ויזניץ, חיפה

והרה"ח ר' גבריאל גרוסברגר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמות

אביו וחמיו הרה"ח ר' מרדכי יהודה (לייב) ב"ר ישעיהו ז"ל שכטר
שהיה דבוק ומקושר לכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע וליבחל"ה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
נלב"ע ביום כ"ה טבת תשע"ט
אמו וחמותו מרת לאנא ע"ה בת הרה"צ ר' אהרן אריה לייפער זצ"ל מדע"ש
נלב"ע ביום כ"ג אדר תש"פ
תנצב"ה

לעילוי נשמת

רב האי גאון, חסידא ופרישא ונהורא נפישא, אוצר כלי חמדה, עובד ה' בסילודין יומם ולילה, צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, ענוותן כהלל, אור מופלא רום מעלה, קדוש ייאמר לו, תלמיד חביב ונערץ של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע, בו היה דבוק ומקושר בכל לבו ונפשו, ובכל להט נפשו המשיך התקשרותו האיתנה ליבחל"ה כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פאר עדתנו הקדושה וקריתנו הקדושה בה כיהן כדיין ומורה צדק

הנאות"צ מורינו רבי שלמה זלמן אליהו זצ"ל ב"ר יעקב ז"ל בריל
נלב"ע ביום ש"ק פרשת וארא, ג' שבט תשפ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י זוגתו החשובה תבלח"ט
ובנה הרה"ח ר' חיים יעקב הי"ו, וחתניה הי"ו

מרת ויינריך תחי' - בני ברק
ובניה וחתניה הי"ו

לעילוי נשמת בעלה, אביהם וחותנם

הרה"ח ר' יששכר דוב (בעריש) הכהן ז"ל

ב"ר ירחמיאל ישראל ז"ל ויינריך

מיקירי עדתנו הק', שזכה לשמש בקודש אצל כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע

נלב"ע ביום ד' שבט תשפ"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אהרן אפרים פישל ב"ר אברהם יצחק ז"ל רוזנטל

נלב"ע בדמי ימיו ביום ה' בשבט תשט"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' יעקב רוזנטל הי"ו - נתניה

ונכדיו ונכדותיו הי"ו

הרה"ח ר' ישי הכהן לוינשטיין הי"ו

בני ברק

לעילוי נשמת

חמיו הרה"ח ר' אלכסנדר ב"ר שמואל צבי ז"ל שנמג

נלב"ע ביום ה' שבט תשס"ז

תנצב"ה

הרה"ח ר' **יצחק פסח שמרלר** הי"ו - חיפה

בן הגאון הגדול ראש הישיבה זצוק"ל

לזכות בתו תחי' לרגל שמחת נישואיה במזל טוב

עב"ג המו"מ בתויד"ש הבה"ח החבר **מיכאל יהושע פאלק בלומנטל** שיחי

בן הרה"ח ר' חיים הי"ו

החתונה אי"ה ביום שני הבעל"ט, ר"ח שבט, באולמי 'היכל רוזנברג' קרית צאנו נתניה

וזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר **יקותיאל יהודה זילברמן** הי"ו

מודיעין עילית

בן הרה"ח ר' יוסף שמואל הי"ו, וחתן הרה"ח ר' אברהם חיים הלוי הורוביץ הי"ו

לזכות בנו בכורו **אהרן שיחי** שנולד וייפדה במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר **בן ציון זאב יוספוביץ** הי"ו

בני ברק

בן הרה"ח ר' נתן נטע הי"ו, וחתן הרה"ח ר' יצחק יעקב רייניץ הי"ו

לזכות בנו בכורו **יוסף שלמה שיחי** שנולד וייפדה במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' **אברהם הכהן רובין** הי"ו

קרית צאנו, נתניה

בן הרה"ח ר' ישראל יהודה הי"ו, וחתן הרה"ח ר' בנימין זאב רייניץ הי"ו

לזכות בנו **מרדכי הכהן שיחי** שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

ולעילוי נשמת

הילד **יוסף שמואל חיים כהן** ז"ל

בן הרב אליהו יבלח"ט

למולאת השבעה לפטירתו בדמי ימיו לאחר יסורים קשים, ביום י"ט טבת תשפ"ג

תנצב"ה